

KOORUKE JA IVA

1 / 2000

- ◆ **Y-A: MÕISTEID**
- ◆ **VÕTA VÕI JÄTA: PÜÜDLUSEST**
- ◆ **OMA NÄGU: ÜHEST OMANÄOLISEST KOOLIST**
- ◆ **IVA: LIIKUMISE JA MUUSIKA TÄHTSUSEST ÕPPIMISEL**
- ◆ **HEA VALIK: VEEBITUHNUR SOOVITAB**
- ◆ **LUGEMISÜHINGU LEHEKÜLJED**
- ◆ **SUUR MAALRITÖÖ: MIS ON ÜHIST
PUDELIL JA PAUKUDEL?**

SISUKORD:

TOIMETAJA VEERG		3
ÕPPIMINE	Mida tähendab õppimine sinu jaoks?	4
IVA	Liikumise ja muusika tähtsusest õppimisel <i>Sally Goddard Blythe</i> Liikumine ja muusika - kas lapse õppimise kadunud võtmed?	5
TEGU	Võimalusi võrgustikutöökaks Eesti koolides <i>Ave Henberg</i> Projektist "Usaldus toob lahenduse"	11
	Eesti Kooli Kvaliteedikool (EKKK) – üks võimalusi kooli kui organisatsiooni arendamiseks <i>Piret Viil, Valvo Plaat</i>	12
	Kooliseltsist kasvanud kool	15
VÕTA VÕI JÄTA	Püüdlusest	16
AMI	Õppides loon ennast <i>Anneli Loodus</i>	18
	AMI koolituskursuste kava 2000/2001. õppeaastaks	20
Y-A	Mõisteid ja meetodeid kaasaegsetes pedagoogilistes süsteemides *õppimise/õpetamise mudeli 3 faasi: evokatsioon, tähenduse mõistmine, refleksioon *konstruktivism	22
SUUR MAALRITÖÖ	Mis on ühist pudelil ja paukudel? <i>Koidu Tani-Jürisoo, Anneli Loodus</i> Loogilis-matemaatiline intelligentsus	24
OMA NÄGU	Omanäoline kool Hugo Treffneri Gümnaasium	27
KOGEMUS	Lugemine on kirjutamine on mõtlemine RWCT ja EstRA ühiskonverents	36
LUGEMISÜHING	Killud Viinist Rahvusvahelise Lugemisühingu konverentsist	40
HEA VALIK	Raamatututvustus E. Jensen "Super Teaching"	44
	Veebituhnur soovitab	46
KOORUKE JA IVA	Aisopose valme	47
KILD		48

ÜHENDUSE "OMANÄOLINE KOOL" JUHATUS:

Mari-Anna Puskar - esinaine
mari@moonu.edu.ee
Ott Ojaveer
ott@vkg.werro.ee
Asta Tuusti
sagadi.kool@riigimets.ee
Helmer Jõgi
helmer@htg.tartu.ee
Tiit Salvan
tiit@toilakk.edu.ee

SIHTASUTUS OMANÄOLISE KOOLI
ARENDUSKESKUS:

Endla 4, Tallinn 10142
626 3221
Fax: 646 7072
oka@ngonet.ee
http://www.oka.ee
Juhataja: Margus Tapupere

SIHTASUTUSE OMANÄOLISE KOOLI
ARENDUSKESKUS NÕUKOGU

Helmer Jõgi - esimees
helmer@htg.tartu.ee
Mari-Anna Puskar
mari@32KK.tallinn.edu.ee
Katrín Poom-Valickis
katrinpv@tpu.ee
Peeter Putk
ppg@gymn.paide.ee
Mart Laanpere
martl@tpu.ee
Taimi Schmidt
step@kodu.ee

TOIMETUSE KOLLEEGIUM:

Hiië Asser
Ene-Silvia Sarv
Mart Laanpere
Ivar Männamaa

TOIMETAJAD:

Anneli Loodus
ann@kodu.ee
Koidu Tani-Jürisoo
koidu@kodu.ee
Aime Jaagus
Merje Kala (keeletoiimetaja)

KUJUNDUS JA KÜLJENDUS:

Veljo Runnel

Tellimine:
2 626 3221
Endla 4, Tallinn
Tellimishind aastaks 114 krooni

Kaastööd on oodatud:
Postimaja pk. 71, Tartu 50002
ami@kodu.ee

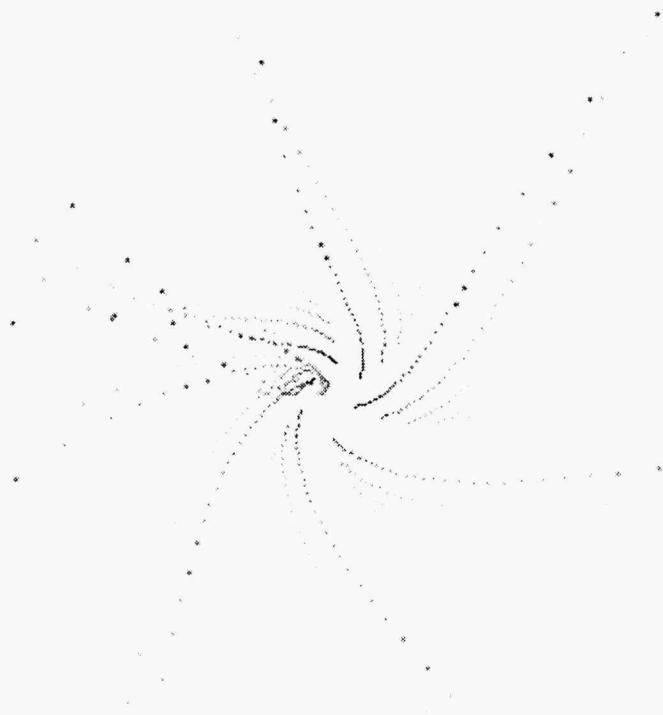

OMANÄOLISE
KOOLI
ARENDUSKESKUS

Omanäolise Kooli Arenduskeskuse teadaanne

11.- 12. augustil 2000. a. toimub iga-aastane Ühenduse "Omanäoline Kool" aastakonverents. Osalema on oodatud kõik, kes huvitatud haridusest ja kooliarendusest.

Lähemat infot aastakonverentsi toimumise kohta leiate peatselt pressikanalites.

HEA LUGEJA !

Ega praegu kellelgi lihtne ei ole. Kriitikalaviin tungib peale mitmelt poolt ja paljudele. Kuidas siis tuleb õppida, õpetada, õppekava koostada ja rakendada, kuidas õpetajaid koolitada ... Üks viis, kuidas hoiduda vastandlike seisukohtade sasipuntras edasiliikumise asemel tagurpidi minemast, on keskenduda iseenda ja oma töö paremaks muutmisele. Astuda see samm arengu teel.

Kunagi ei ole liiast järele mõelda, kas meie sõnad ja teod ikka ühtivad. Selles suunas saab alati midagi ära teha. Ja kas mitte paljude rahulolematuse avalduste põhjuseks (iseäranis õpetajakoolituse vallas) ei olegi mitte lõhe räägitava ja tehtava vahel.

Kui me tahame õpetada oma last väljast tulles jalgu pühkima, ei arva meist keegi, et ta selle ära õpib, kui me käsime tal seda teha, aga ise poriste jalgadega tuppa marsime. Millegipärast esineb analoogilisi situatsioone haridusvallas sageli.

*Kui ma ise oma sõnu ei järgi, siis miks peaks keegi teine neid järgimisväärselt pidama?
Üks tegu viib eesmärgile lähemale kui sada sõna, sestap lõpetan sõnaseadmise.*

Anneli Loodus

Mida tähendab õppimine sinu jaoks?

Katrin Poom-Valickis - kasvatusteaduste magister, TPÜ doktorant, RWCT projektijuht, koolitaja:

Õppimine on huvi ja väljakutse, enese proovilepanek.

Me õpime kogu aeg, nii teadlikult kui mitteteadlikult. Samas on minu jaoks olnud raske muuta koolipõlvest sissejuurdunud harjumust õppida üheks korraks, kas siis kontrolltöö, hinde vms. jaoks. Nõuti, ja pahatihti nõutakse ka praegu, koolis õpilastelt vaid info reprodutseerimist ilma seda enda jaoks mõtestamata ja olemasolevate teadmistega seostamata. Seega olen pidanud täiskasvanueas õppima ka õppima ja õpin siiani. Ühe sõnaga kokkuvõttes on õppimine minu jaoks KASVAMINE. Kasvamine nii inimese kui õppijana. Lisaks sellele, et ise teada saada, tähendab õppimine mulle juba aastaid ka mõtteid sellest, kuidas õpitud edasi anda.

Meeli Pandis - eripedagoog, psühholoog, Tallinna Pedagoogikaülikooli lektor:

Bob Pike* on sõnastanud *koolitusseadused*, millest viimane kõlab nii: "Fu Yu, Wu Yu, Wzu Tu Yu," ehk lahtiseletatult - see, et su õpilane midagi enda jaoks õppis, on tühiasi. Tõeline väärtus tekib alles siis, kui ta õppis nii, et oskab ka teistele edasi anda. Ehk: kas me õpimegi ikka ainult endale, nagu koolis tavaks sisendada?

Õppimine võib olla igav. Kõik oleme õppinud seda, mille kohta teame, et me kunagi ei vaja, ehk lihtsalt punkti, hinde, linnukese või tont teab mille pärast. Kõigil on olnud ka vahel igav õppides seda, mida teame, et meil läheb vaja.

Õpetamine ei tohi olla igav. Kui õpetajale on ükskõik, mida või kellele ta edasi annab, siis ei tasu parem üritadagi õpetada.

Õppida olen ma alati tahtnud (vahel võibolla igavusest), õpetada mitte alati. Loodan, et õppijatel pole igav.

* Pike, Robert W. (1994) *Creative Training Techniques Handbook*. Lakewood Books, 50 South Ninth Street, Minneapolis, MN 55402

LIIKUMISE JA MUUSIKA TÄHTSUSEST ÕPPIMISEL

Sally Goddard Blythe

Liikumine on lapse esimene keel. Liikumise abil avastab laps maailma, hakkab tunnetama oma asukohta ruumis, saab teadlikuks omaenese keha "geograafiast" ning õpib kooskõlastama silma ja keha tegutsemist. Keha on lapsele ka esimene eneseväljendusvahend: asend ja žestid räägivad lapse eest juba ammu enne ladusa kõne väljakujunemist. Kehakeel saadab meid kogu elu ja see jääb ka viimaseks kommunikatsioonivõimaluseks, kui ajutegevus halveneb haiguse, õnnetuse või kõrge vanuse tõttu.

Kõige täiuslikumaks liikumisvormiks on võime püsida täiesti liikumatuna. Paigalpüsimine nõuab terviklike lihasgruppide koostegutsemist täiesti sünkroonselt tasakaalumehhanismiga. Kui laps ei suuda rahulikult istuda, näitab see, et tal pole veel piisavat kontrolli oma keha üle, et keskendada oma tähelepanu teistele ülesannetele.

!!

Liikumine ja kõne on kõne arengu varastes staadiumides omavahel lähedaselt seotud. Kui te palute 2-aastaselt öelda "käsi", siis lehvitab ta tavaliselt käega, kui seda ütleb. Ainult siis, kui lapsel areneb välja automaatne liigutuskontroll, saab kõne iseseisva oskusena esile kerkida.

ÕPPIMISE ALUSEKS OLEVAD REFLEKSID

Kui laps sünnib, on kaasasündinud primitiivsed ellujäämisrefleksid tema ainsateks vahenditeks välismaailmale reageerimisel. Kui puudutada vastsündinu suud ühelt küljelt, siis pöörab ta oma pea sennapoolsele ja ajab huuled prunti. Kui imikule panna peopessa mõni ese, kõverdab ta sõrmed selle ümber ega suuda enam lahti lasta. Kui vastsündinu pöörab oma pea ühele poole, siis pinguldub automaatselt ka sama kehapoolsele käsivarre ja jala lihased. Need on mittetahtlikud liigutused, mis teostuvad ilma teadliku kontrolli või kavatsuseta.

Kui aju küpseb, siis hakkab ta aegamööda primitiivseid reflekse maha suruma, et asendada need küpsemate reaktsioonimustritega, mis moodustavad aluse kõigile tahtlikele liigutusjoonistele. Põhiosa sellest mahasurumisprotsessist toimub esimese 9 elukuu jooksul. Ainult siis, kui primitiivsed refleksid on kustunud ja asendirefleksid välja arenenud, suudab laps tõusta oma jalgadele, et hakata kõndima ja rääkima.

ATNR

ATNR (*The Asymmetrical Tonic Neck Reflex*) – asümmeetriline tooniline kaelarefleks – kindlustab selle, et kui vastsündinu pöörab oma pead ühele

poole, siis kutsub pea liikumine esile samal kehapoolel asuva käe ja jala reflektorse väljasirutumise ja vastaspoolle asuvate jäsemete painutamise.

ATNR aitab last sünnitegevuse ajal, kindlustades tema puusade ja õlgade liikuvuse sel ajal, kui laps läbib sünnitusteid. Peale sündi garanteerib ATNR selle, et kui imik asetatakse kõhuli, pöörduv tema pea ühele küljele, vältides niiviisi lämbumist. See refleks on kõige varajasemaks treeningumehhanismiks käe-silma koostöös, kuna selles on käed, pea ja silmad kõik ühendatud ühte liikumisse.

Vastsündinu suudab oma pilgu fookuseerida ca 17 cm kaugusele distantstile. Iga kord, kui ta pöörab pea ühele küljele, sunnib ATNR lapse silmi jälgima väljasirutunud kätt, suurendades järk-järgult fookuseerumisdistsantsi 17 cm-lt kuni käsivarre pikkuseni. Kui ATNR jääb aktiivseks, seab ta aga piirangud neile tõelistele oskustele, mida laps hakkab harjutama.

Aktiivse ATNR-ga laps ei suuda laua taga istudes saavutada kirjutava käe üle automaatset kontrolli. Iga kord kui ta pöörab pead, et vaadata vihikusse, tahab kirjutav käsi välja sirutada ja sõrmed avaneda. Selline laps püüab refleksi kontrollida kas oma haaret pliitsi ümber tugevdades, paberit 90 kraadi võrra pöörates, et kohaneda refleksi mõjuga või nõjatudes tooli seljatoele nii, et ta saaks kirjutada väljasirutatud käega. Need strateegiad lahendavad lühikeseks ajaks probleemi, kuid laps ei jõua iialgi automaatse kirjutamise tasemele, kus motoorne aktiivsus on ületatud ja ajukoor on vaba, et keskenduda tunnetustegevusele. Kustumata jäänud ATNR on osutunud oluliseks mõjuriks selliste laste puhul, kelle suuline suutlikkus on kõrge, kuid kes ei saavuta samu tulemusi kirjalikul kujul. ATNR mõjutab ka silmaliigutusi ja käe-silma koostööd, kuna see refleks takistab last ületamast 1 kehapoolga keha vertikaalset keskjoont teises suunas. S.t. et paremakäelise lapse puhul on raskendatud kirjutava käe minek lehe vasemale küljele uut rida alustama, kuna käsi ei taha keha keskjoont ületada. Refleks võib mõjutada ka lugemisega seotud silmaliigutusi, kuna silmadel on raskusi keskjoonega ristumisel isegi siis, kui pea on pööratud ühele küljele.

Kustumata jäänud ATNR on osutunud oluliseks mõjuriks selliste laste puhul, kelle suuline suutlikkus on kõrge, kuid kes ei saavuta samu tulemusi kirjalikul kujul.

STNR

STNR (*The Symmetrical Tonic Neck Reflex*) – sümmeetriline tooniline kaelarefleks - mõjutab mõlemat kehapoolt ja aitab imikul maast üles, roomamiseelsesse asendisse tõusta. Iga kord, kui laps käpulasendis tõstab pea kõrgemale oma selgroost, langeb tema istmik pahkluudele. Iga kord, kui pea langeb ettepoole, painduvad käsivarred. Enamik normaalseid imikuid läbib selle staadiumi, kõigutades end kätel ja põlvedel seni, kuni nad on valmis edasisi edusamme tegema. Kõigutamine aitab STNR-i maha suruda nii, et laps saab astuda järgmisele motoorse arengu astmele.

Kui STNR säilib, siis jätab laps kätel ja põlvedel roomamise perioodi vahele. Ta võib end pörandal edasi lohistada istmikul või lihtsalt upitada end püsti, et seista ja kõndida.

Sellisel juhul jätkub refleksi mõju tema seisuasendile ja hilisematele liigutusoskustele. Säilinud STNR-i mõjul on lapsel barjäär keha horisontaalsel keskjoonel. Kui ATNR mõjutab keha parema ja vasaku poole koostööd, siis STNR põhjustab lihastoonuse järeleandmist ühes kehapooles ja ulatuslikku toonust teises pooles. Näitena võib siinkohal vaadelda sellise lapse istumist laua ääres või koolipingis. Iga kord, kui laps langetab oma pea, et lugeda või kirjutada, tahavad mõlemad käsivarred painduda, nii et lapse pea vajub järjest lähemale tema kirjutamistasapinnale. Samal ajal tahavad jalad välja sirutuda, nii et "normaalne" istumisasend klassis on lapsele äärmiselt ebamugav. Selle tagajärjel püüab laps kohaneda kühmuvajunud asendiga, ta istub, jalad enda alla keritud, või vingerdab pingis ja muudab pidevalt asendit. Viimast tegevust interpreteeritakse sageli tähelepanu keskendamise ja kontsentreerumiskustustena.

Säilinud STNR-ga lapse istumisasendit interpreteeritakse sageli tähelepanu keskendamise ja kontsentreerumiskustustena

1976.aastal viis Miriam Bender läbi uurimuse, kus vaadeldi kõrvalekaldega laste reflekside esinemist õpiraskustega ja tavalisel inimgrupil. Ta leidis, et STNR esines 75 %-l õpiraskustega grupi liikmetest, kuid mitte märkimisväärselt teiste puhul. O'Dell ja Cook (1997) on välja toonud kustumata STNR-i kui olulise faktori ADD ja ADHD diagnoosiga* laste puhul.

Säilinud STNR-i mõju on jälgitav ka seismis- ja kõndimisasendite puhul. Pea paistab olevat ettepoole tõugatud, õlad längus ja põlved õrnalt painutatud. See on iseloomulik asend ka vanemas eas inimestele, kus järk-järguline kesknärvisüsteemi taandareng vabastab primitiivsed refleksid uuesti, vastupidises järjekorras nende kustumisele esimesel eluaastal. Vanemas eas teise lapsepõlve tagasipöördumise kontseptsioon on reflekside seisukohalt täiesti põhjendatud.

Lapse roomamisel väljakujuneva käe-silma koostöö puhul on tegu sama visuaalse vahemaaga, mida laps kasutab mõne aasta pärast lugedes ja kirjutades ning arvatakse, et vastavad käe- ja silmaliigutused on eelkäijaks lugemisel hädavajalikele silmaliigutustele.

KÕRV – ÕPPIMISE VÄRAV

Mõni päev peale sünni suudab vastsündinu tajuda laia helisagedusvahemikku (~ 125 – 20 000Hz). Kui me kasvame suuremaks, kaotame me võime kuulda ülemist sageduspiirkonda. Enamikule keeltele iseloomulik helispekter paikneb üsna väikeses vahemikus (125 – 8000 Hz), kusjuures enamus häälikutest langeb 1000 ja 4000Hz vahele. Vastsündinu kuuleb täiskasvanust erinevalt. Ta kuuleb, nagu oleks ta kajakambris, nii et kui uks paugub, kuuleb vastsündinu seda paugatust mitu korda järjest, kuni heli vaibub.

Igal keelel on oma spetsiifiline sagedusala ja esimeste eluaastate jooksul peab laps õppima tõkestama vähemtähtsaid helisid, et keskenduda oma emakeelele iseloomulikele sagedustele. Oma ema kõne rütmi ja kadentse

---

* *Attention Deficit Disorder,*
Attention Deficit Hyperactive Disorder

hakkab laps õppima juba emakas; helikõrgus muutub selgesti eristatavaks peale sündi.

Lapsed, kelle kuulmine on ebaselge või kes on esimesel kolmel eluaastal kannatanud vahelduva kuulmislanguse käes (korduvate kõrva-, nina- ja kurguhaiguste tõttu), kaotavad mõnikord selle ülitähtsa akna kõnehäälikute õppimiseks. Kuulmistestid ei näita kurtust, kuid lapse kuulamisoskused võivad olla ebapiisavalt häälestatud, et kuulda erinevusi sarnaste häälikute nagu p ja b, t ja s jne. vahel.

Kuulmistestid ei näita kurtust, kuid lapse kuulamisoskused võivad olla ebapiisavalt häälestatud, et kuulda erinevusi sarnaste häälikute nagu p ja b, t ja s jne. vahel.

MUUSIKA

Kuulmisteravuse ja keeleoskuste arengu toetamiseks saab kasutada muusikat. Muusika on ilma sõnadeta keel. Sarnaselt teistele keeltele nõuab ta korrastatust, struktuuri, rütmi, ajastamist ja sageduste eristamist juhuslikus helis. See annab helile tähenduse.

Nii evolutsiooni kui arengu seisukohalt on muusika mõistetav ka kõige primitiivsemal tasemel, sest muusikat töötlevad kõik aju tasandid.

Muusika on üks varajasemaid loomulikke õpetajaid inimese elus. Juba enne sündi reageerib loode muusikale oma liigutusliku aktiivsuse muutumisega. lapsed reageerivad muusikale ja suudavad jäljendada lihtsaid rütme **enne**, kui neil areneb välja kõne (Bannan 1998). Imiku varajases koogamises sisaldub nii meloodia kui intonatsioon. Muusikalise ettevalmistuse puudumisel tajutakse muusikat peamiselt ajukoore parema poolkeraga, selle ajupoollega, mis vastutab meloodia äratundmise, keelest arusaamise, pildi äratundmise, ruumilise orienteerumise ja rütmitaju eest – need on olulised oskused, mida vajab laps, et õppida lugema, eriti “vaatan-ütlen”-meetodi abil. Need oskused moodustavad silla Piaget’ sensomotoorse arengu staadiumilt konkreetse õppimise staadiumile. Lastelaule ja muusikalist liikumist saab kasutada esimese 5 eluaasta jooksul, et arendada teisi kirjaoskust ettevalmistavaid oskusi.

Keskaegsetes kloostrikoolides moodutas muusika olulise osa haridusest. *“Keskaegsetele mõtlejatele oli kõige aluseks aritmeetika, teadus arvudest. Muusika oli arvude väljendamine ajas, andes sõnadele kõrguse, vältuse, rütmi ja rõhu; arvude poolt korrastatud keel oli laul. Arvude poolt struktureeritud ruum oli geomeetria.”*(Le Mee 1994)

Kloostri traditsioon elab edasi tänapäeva katedraalides. Katedraalikoori lauljate akadeemiline edukus on legendaarne ja tihti arvatakse, et koorilauljate edu on tingitud sellest, et sinna valitud poisid on loomult terased. Isegi, kui see nii on, ei piirdu kogu lugu sellega. Chesteri Katedraali endine koormeister on kunagi märkinud, et kõigi tema kooripoiste lugemisiga* tõusis kiiresti 6

* *reading age* - lugemisoskuse tase e. ühes klassis käivatele lastele tehtud standardiseeritud testi keskmine tulemus, mille põhjal arvestatakse, millisesse klassi võiks õpilane lugemisoskuse järgi kuuluda

kuu jooksul alates kooriga liitumisest, hoolimata sellest, kas nad olid ühinemise ajal head või viletsad lugejad. Miks peaks see nii olema?

Kirikukoori laulja veedab lisaks tavalisele koolitööle umbes 20 tundi nädalas lauldes. Sellal, kui ta laulab, ta ka loeb, sobitades helisid visuaalsete sümbolitega. Tekst on sageli kaugel ees tema tegelikule lugemisvanusele vastavast tasemest, mõnikord ladina või teistes keeltes, mida ta pole veel koolis hakanud õppima. Sõnu, mida ta ei oska lugeda, peab ta meelde jätma – see pole raske ülesanne, kuna tekstid on seotud meloodia ja rütmiga. Muusika on võtmeks mälule.

Lisaks annab laul aega väärtustada iga sõnasasuvat silpi, jaotades keele foneetilisteks üksusteks.

MUUSIKATERAAPIA

ARROW süsteem põhineb lapse enese hääle kui õpetamisvahendi kasutamisel. Lane (1996) on näidanud kirjaoskusega seotud oskuste kiirendatud arengut meetodi abil, kus laps pannakse valjusti teksti lindi peale lugema, seejärel keritakse lint tagasi ning laps loeb uuesti valjusti, samal ajal kui tema enese hääle salvestus saadab lugemist kõrvaklappidest, võimaldades lapsel “kuulata iseennast”. Peale selle, et meetod aitab välja arendada “sisemist häält”, on ka leitud, et lapsed pööravad omaenese häälekõlale suuremat tähelepanu võrreldes teiste omaga. **Lapse enese hääl on mõjuvõimas õppimisvahend.**

Storr (1993) ütleb, et head lugejad loovad oma “sisemise hääle”, mida nad kuulevad enese sees hääletu lugemise ajal, justnagu nad loeksid valjult. Nagu väikelaps hääldab kaasa, kui ta õpib kuuldavat kõnet, nii on ka **lugemaõppimisel ja meeldejätmisel tähtis uue materjali hääldamine, et võimaldada uue info arendamist ja omaks võtmist.**

60ndate aastate haridusrevolutsioon pani rõhku konkreetse arusaamise tähtsusele mõistete ees. Öeldi, et laps peab mõistma korrutamise tähendust enne, kui ta õpib ära korrutustabeli ja et lugemine peab eelnema tähestiku õppimisele. Kuid arengulooliselt on laps 6nda ja 8nda eluaasta vahel vastuvõtlikum mehaanilisele õppimisele, kui seda tehakse muusika, koorilaulu ja liikumise abil – need on tegevused, mis ühendavad keha parema ajupoolkera võimetega. Informatsiooni tervikmustrid nagu tabelid, kalendrikuud, nädalapäevad jne. saab selles staadiumis “varuks panna”, õppides neid laulu ja liikumise abil. Need informatsioonikogumid on siis kergesti kättesaadavad, et nende juurde uuesti tagasi pöörduda hiljem, kui mõisted on edasi arenenud. Sedasorti õppimine loob aluse ka järjestamisoskustele.

Rauscher ja Shaw (1993) California Ülikoolist demonstreerisid selget põhjuslikku seost muusika ja ruumilise intelligentsuse arendamise vahel. Nad näitasid, et ruumilise arutlemise oskused 19-l eelkooliealisel lapsel, kes käisid 8 kuud muusikatunnis, ületasid kaugelt 15-st muusikatundides mitteosalenud

!

eelkooliealisest lapsest koosnenud demograafiliselt sarnase grupi ruumilise arutlemise võimed.

Taanis viidi väikeses ettevalmistusklassi laste grupis iga päev läbi tunde, kasutades laulu ja tantsu, kuid mitte formaalset lugemisõpetust. 3 kuu pärast leiti selle grupi häälikuline tundlikkus olevat eespool kontrollgrupist, kes olid saanud fonoloogilise tundlikkuse osas spetsiifilist õpetust.

Me räägime tihti lastest ja täiskasvanutest, kellel ilmnevad õppimis- ja käitumisraskused, nagu oleks nende puhul tegu "hoiaku" probleemidega, unustades sageli sõna "hoiak" tõelise tähenduse. Algne prantsuskeelne tähendus* oli "viis, kuidas keha hoitakse". Laiem tähendus on "kehahoid, mis vastab teatud meelelaadile". Hoiakut selle ehedas tähenduses mõjutavad sellele aluseks olevad asendimehhanismid. Need lapsed, kellel on säilinud kobar kustumata primitiivseid reflekse ja ebaadekvaatne asendikontroll, on ebaküpsed oma kehahoius, -asendites ja -liigutustes. **Selleks, et efektiivselt suuta oma tähelepanu keskendada, peab inimene olema sõltumatu oma keha asendist. Tasakaalu- ja liikumissüsteemide vastastikuse koostöö ebaküpsus mõjutab last ja tema võimet keskendada oma tähelepanu välistele sündmustele.**

Tõlkinud Koidu Tani-Jürisoo

Sally Goddard Blythe
The Institute for Neuro-Physiological Psychology
4, Stanley Place
Chester UK.
e-mail: inpp@virtual-chester.com
www.inpp.org.uk

---

* pr.k. *attitude* - hoiak, seisang, kehahoid; seisukoht, suhtumine
Ka eesti keeles on sõnal "hoiak" tähendus nii füüsilises kui psüühilises vallas.

Võimalusi võrgustikutööks Eesti koolides

Seminar koolipsühholoogidele ja

–sotsiaaltöötajatele 26. 02. 2000

Seminar üldhariduskoolide õpetajatele 04. 03. 2000

Ave Henberg, projekti "Usaldus toob lahenduse" juht

Võrgustikutöö koolis – mis see on? **Võrgustikutöö on erinevate instantside koostöö laste probleemide lahendamiseks.** Harilikult võtavad tööst osa laps, vanem(ad), õpetaja, koolipsühholoog ja –sotsiaaltöötaja, vastavalt juhtumile kaasatakse ka arste, psühhiaatreid, lastekaitseametnikke. Erinevate spetsialistide koostöös saab noore inimese probleeme efektiivsemalt ja süsteemsemalt lahendada ning sellega säästetakse last.

Eesti koolides teatakse vähe võrgustikutöö võimalustest ning projekti *Usaldus toob lahenduse* eesmärgiks ongi tutvustada erinevatele võrgustikus osalejatele võrgustiku olemust, samal ajal aga arutada ka võrgustikutöö ulatusliku käivitamise eeldusi ja takistusi, et seeläbi jõuda selgusele tulevikusammudes.

Kahe seminaripäeva jooksul (26.02 ja 04.03) oli põhieesmärgiks tutvustada osalejatele Rootsi koolides toimivat võrgustikutöö mudelit, et seeläbi saada ideid ja mõtteid analoogse süsteemi juurutamiseks meie ühiskonnas. Rootsi praktikud kirjeldasid sealsetes koolides 1950ndatest alates erinevate spetsialistide vahelist tihedat koostööd õpilase probleemide lahendamiseks ning tutvustasid ka võrgustiku staatuse ja rahastamisega seonduvat.

Mõlemal seminaripäeval tutvustas Mari Raudsik Tartu Ülikoolist 2000. a jaanuaris õpetajate, koolipsühholoogide ja -sotsiaaltöötajate hulgas läbi viidud küsitlust, millest selgus, et võrgustikutööd peavad täielikult või osaliselt vajalikuks 86% õpetajatest ja 91% küsitletud mittepedagoogilisest personalist. 78% respondentidest pidas vajalikuks, et igal koolil oleks oma põhikohaga psühholoog. Küsitluse tulemused näitasid ilmekalt, kui oluliseks peavad koolis töötajad mittepedagoogilise personali koostööd laste, õpetajate ja lapsevanematega.

Teiste esinejate hulgas võtsid sõna Lemme Haldre Tartu Laste Tugikeskusest ja Erki Korp Tallinna Laste Tugikeskusest, kes rääkisid võrgustikutööst kohaliku omavalitsuse ja riigi tasandil. Riina Kiik Tartu Ülikoolist rääkis sotsiaaltöö-alastest täiendkoolituse ja teadustöö võimalustest. Marju Selg Tartu Ülikoolist ja Anne Tiko Tallinna Pedagoogikaülikoolist pidasid ettekande mittepedagoogilise personali töödest-tegemistest koolis. Aive Sarjas sotsiaalministeeriumist tutvustas Eesti sotsiaalpoliitika arengukava aastani 2010.

Seminaridel toimunud grupitööde ja diskussioonide käigus toodi välja võrgustikutöö hetkeraskused ja takistused: ühiskonna vähene teadvustatus võrgustikutööst,

koolipsühholoogide ja –sotsiaaltöötajate vähesus, ennetustöö puudumine, rollide hajuvus võrgustikus, täiendkoolituse vajadus. Projekti töögrupp koos seminaril osalenud lektoritega plaanibki järgmiseks korraldada kõiki osapooli kaasava ümarlauadiskussiooni, et seeläbi kaardistada võrgustikutöö hetkeseis ja jõuda selgusele edasiste sammude suhtes.

Kool mitte ainult ei õpeta, vaid ka kasvatab – seetõttu on oluline, et laps, vanemad, pedagoogid, psühholoog ja sotsiaaltöötaja teeksid koostööd, sest ainult nii on võimalik probleemid ära tunda juba tekkestaadiumis ja ära hoida sotsiaalprobleemide kuhjumine.

Seminar koolipsühholoogidele ja sotsiaaltöötajatele 26.02.2000. Rootsi spetsialistid (vasakult): Liz Lotarev, Ingela Hagenfors, Annika Hagström.

Eesti Kooli Kvaliteedikool (EKKK) – üks võimalusi kooli kui organisatsiooni arendamiseks

Piret Viil, Võru Kesklinna Gümnaasiumi infojuht
Valvo Paat, Audentese Erakooli direktor

Milleks kooli areng ?

Alates projekti Omanäoline Kool ja hiljem samanimelise liikumise esimestest seminaridest on selgelt välja tulnud osalevate koolide vajadus uuenduste ja muutuste järele. Väga harva on seda vastandatud hetkel toimiva koolisüsteemiga, kuid peaaegu alati on algpõhjuseks olnud mõni hariduselu valupunkt, mille lahendamine on saanud ühes või mitmes koolis esmatähtsaks.

Eesti Vabariigi seadusandluses jaguneb kooli regulatsioon laias laastus kahte ossa: õpetamine-kasvatamine koos hariduskorraldusega ja koolide ülalpidamine.

Nende kahe valdkonna vaheline vastuolu väljendub väites:

koolirahval on nii palju fantastilisi ideid ja soove, et ühiskond ei suuda mitte kuidagi leida selleks vajalikke ressursse (raha, koolitust, aega, huvi jne).

Sest tulevad ju kooli üheltpoolt nõudmised teha järjest paremini oma tööd (õpilaskeskus, kaasaegne õpikeskkond ja uued õppevahendid, uued meetodikad, maksimaalsed tulemused jm) ning teiselt poolt nõudmised vähendada oluliselt kulutusi (palkadele, remontidele, inventarile, täiendkoolitusele jm). Esimesed nõudmised liiguvad mööda ahelat: riigikogu, valitsus, haridusministeerium, kõrgkoolid, maavalitsuste haridusametid, omavalitsused, kool; ja teised mööda ahelat: riigikogu, valitsus, rahandusministeerium, maavalitsus, omavalitsus, kool.

Kool kui organisatsioon on viimane lüli, kus saavad kokku eelpool nimetatud vastandlikud nõudmised ja lisaks veel õigustatud surve lastevanemate ning õpilaste poolt. Koolile langeb peaaegu ka kogu vastutus selle teatud mõttes absurdsituatsiooni tagajärgede eest.

Probleemi lahendus peitub kooli kui organisatsiooni arendamises ja igal koolijuhil või kollektiivil on siin valida paljude erinevate võimaluste vahel. Tähtis on see, et suureneks efektiivsus ja paraneksid tulemused.

Terviklik kvaliteedijuhtimine

Viimastel aastatel on sõna *kvaliteet* saanud meil väga populaarseks. Seda kasutatakse peaaegu kõikides eluvaldkondades ja igapäevastes situatsioonides, vast liigagi palju, tegemata selgeks sõna sisu ja tähendust. Kvaliteet on mõiste, mida asjatundjad seostavad eelkõige nimedega W. Edwards Deming ja Joseph Juran. Selle kaasaegse kvaliteedikultuse algatasid jaapanlased. Kvaliteet on lihtsalt uus võimalus (paradigma!) inimeste organiseerimiseks ja kaasamiseks ning ühendamiseks, et täita mingi ülesanne täiesti uuel tasemel. Sellel filosoofial on erinevaid nimetusi, nagu:

terviklik kvaliteedijuhtimine (TKJ) USA-s;

“terviklik kvaliteedi kontroll” (TQM) Jaanapanis;

ja erinevaid vorme:

kvaliteediauhind;

kvaliteedikäsiraamat.

Haridussüsteemi muutustes on vaja peamine tähelepanu suunata pideva kvaliteediparenduse printsiipide kasutamisele. Kvaliteedijuhtimine on selline

organisatsiooni juhtimine, mis annab aluse probleemilahendusmeetodite valikule ning pidevale täiendõppele. Kvaliteedijuhtimine annab ka võimaluse kasutada ühist sõnavara nii hariduses kui äris.

Pidev kvaliteediparendus on **muutuste juhtimise protsess**, mis hõlmab keskkonda nii oma seadmete ja tehnoloogiate kui ka inimestega.

Pidev kvaliteediparendus on **universaalse rakenduslaga protsess**. See on süsteemsete muutuse juhtimise protsess, mis on võrdselt rakendatav nii era- kui ka avalikus sektoris. Terviklik kvaliteedijuhtimine loob pideva kvaliteediparenduse kaudu sideme tulemuste ja tulemusteni viivate protsesside vahel.

Pidev kvaliteediparendus on **filosoofia, milles on terve rida printsiipe ja väärtusi, mis suunavad organisatsiooni ümberkorraldamist ja parendamist**. Põhiidee on pidevas edasiminekus. Pidev kvaliteediparendus ei ole mõeldav ilma teatavate omaksvõetud väärtusteta. **Põhiväärtused** on muuhulgas:

- ✿ süsteemne mõtlemine;
- ✿ keskendumine tellijale;
- ✿ jätkuv protsessiparendus;
- ✿ juhtimine faktide põhjal;
- ✿ osalusjuhtimine;
- ✿ inimressursside areng;
- ✿ meeskonnatöö;
- ✿ üldjuht;
- ✿ pikaajaline planeerimine.

Kõik toodud väärtused peab võtma omaks igas organisatsioonis, kus tahetakse kvaliteediteekonda ette võtta.

Haridus ja kool puudutavad igaühte meist, on meie igaühe asi. Miski ei saa olla olulisem kvaliteetse hariduse andmisest meie lastele. Ühiskond, riik, erasektor, koolid ja perekonnad peavad selle väljakutse vastu võtma ning meie lastele kvaliteetse hariduse võimaldama. Sellest sõltub meie ühiskonna, rahva ja igaühe tulevik. Kvaliteediprintsiibid ja süsteemsed muutused on ühed võimalikud ning õiged sammud selle teostumise suunas.

Lühend EKKK on viimasel kahel aastal tuttavaks saanud suuremale osale Eesti kooliinimestele. EKKK ühendab endas 40 kooli kolmeliikmelisi meeskondi ja 26 kvaliteedikonsultanti, kokku ligikaudu 150 inimest.

Idee projekti käivitamiseks tekkis 1997. aastal Omanõulise Kooli Ühenduse suurkogul Olustveres. Seejärel valmis ideekavand projekti läbiviimiseks ning sama aasta sügisel asus töörühm Peeter Putki eestvedamisel ja Tallinna Tehnikaülikooli õppejõudude professor Andres Kiitami ja Tiia Tammaru käe all projekti ette valmistama. Järgmise aasta kevadeks olid koolituskava ja koolide kvaliteedikontseptsiooni esialgne variant olemas.

1998. aasta kevadel rahaldas Avatud Eesti Fond projektitaotluse ja projekt *Eesti Kooli Kvaliteedikool* sai alguse.

Projekti *Eesti Kooli Kvaliteedikool* eesmärk on välja töötada koolidele sobiv kvaliteedisüsteemi mudel ja rakendada seda projektis osalevates koolides – panna alus kaasaegse kvaliteedijuhtimise põhimõtete rakendamisele Eesti

Projekt Eesti Kooli Kvaliteedikool (EKKK)

Koolitusseminar aprillis 1999

koolides, kaasajastada koolide sise- ja välisindamist, tõsta koolide konkurentsi- ja kohanemisvõimet tänapäeva kiirelt muutuvates tingimustes.

Kahe tööaasta jooksul on kuue koolitusseminari käigus saadud teadmisi kvaliteedijuhtimise põhimõistetest, probleemilahendusmeetoditest, protsesside kirjeldamisest, kvaliteedisüsteemi loomise võimalustest, kvaliteedikriteeriumidest ja nende mõõtmisest; protsesside määratlemise, kirjeldamise ja analüüsi alalt; infosüsteemist koolis, projektijuhtimisest. Arutletud on teemadel: kooli jaoks sobiva kvaliteedijuhtimise mudeli elementide valik ja analüüs, kooli kvaliteedisüsteemi dokumentatsiooni struktuur, kooli mõõdetavad kvaliteedikriteeriumid ja nende mõõtmine, kooli kvaliteedisüsteemi väljatöötamise üldine plaan, kooli kvaliteedisüsteemi kavandamine jm.

Koolitus on ülesehituselt jagatud võrdselt teoreetilisteks loenguteks ja praktiliseks tegevuseks. Rühmatööde käigus on valminud mitmed igapäevatööd toetavad materjalid. Näiteks on toimunud rühmatööd järgmistel teemadel:

- *kooli mõõdetavad kvaliteedikriteeriumid ja nende mõõtmine;
- *kooli kvaliteedisüsteemi väljatöötamise üldine plaan;
- *kooli jaoks sobivate kvaliteedijuhtimise mudeli elementide valik ja analüüs;
- *kooli kvaliteedisüsteemi dokumentatsiooni struktuur;
- *mis on kooli kvaliteet?;
- *millest sõltub kooli kvaliteet?;
- *kooli enesehindamine kvaliteediauhinna (MBNQA) kriteeriumide alusel;
- *koolis toimuvate protsesside kirjeldamine voodiagrammide alusel;
- *infovajaduste analüüs protsessi mudelis;
- *projekti planeerimine;
- *milliseid andmeid koguda kooli kvaliteedi kohta;
- *konsultandi roll kvaliteediprojektiis;
- *kuidas tunnustada õpetajat;
- *maatriksdiagrammi koostamine;
- *probleemi valik kvaliteediparenduse projektiis;
- *milliseid probleemilahendusmeetodeid (millises järjekorras) kasutaksite?;
- *milliseid andmeid on vaja kooli kvaliteedi iseloomustamiseks;
- *milliseid andmeid on vaja kooli kvaliteedi hindamiseks;
- *kuidas leida ressursse (kvaliteedialaseks tegevuseks koolis);
- *kuidas suurendada õpilaste rahulolu.

Koolimeeskondade ja konsultantide rühma liikmete tegevus ei ole piirdunud ainult seminaridel osalemisega. Nii projektiis osalevad koolid kui ka konsultandid on teinud kodutöid. Kodutööd on idee järgi ühendanud loengutel saadud teoreetilisi ja rühmatöödes omandatud praktilisi teadmisi konkreetse kooli problemaatikast lähtuvate lahendustega.

Lõpetuseks

EKKK on andnud tõe analoogilise koolituse korraldamiseks Tartus, kus koolituse organiseerijaks on konsultantide rühma liige Eda Anton ning ka Kagu-Eesti koolidel on tänu Regionaalarengu Sihtasutuse programmi KERA toetusele võimalus läbida kvaliteedijuhtimist ja meeskonnatööd tutvustav koolitus.

Projektijuhtidena on meil heameel tõdeda, et alustanud koolid osalevad siiani aktiivselt projekti töös. Seminaridelt saadav tagasiside on valdavalt positiivne ning pakub uusi ideid.

Kõikide osalejate arvamused võib kokku võtta kahe koolijuhi poolt tagasiside käigus väljaöelduga:

Toomas Takkis, Kuressaare Gümnaasiumi direktor: *"Mulle tundub nii, et see projekt paljude koolituste hulgas võiks olla üks nendest, mis*

kuulub selle 20% asjade hulka, mis lahendab 80% probleeme või aitab seda teha. Ma võrdleksin seda lennukisõiduga, kus kaugemalt ja kõrgemalt on paremini näha, piirjooned joonistuvad selgelt välja, on näha, mis on see õige asi, mida õigesti teha tasub."

Jaan Reinson, Tartu Descartes'i Lütseumi direktor: *"Seda on vaja senitehtu mõtestamiseks ja korrastamiseks. Kogu Omanäolise Kooli jooksul ei osanud ma öelda, miks ma seda teen või olen, kuigi alateadvus teadis. Ei saa just öelda, et tekkis seisak, kuid asjad hakkasid kuhjuma. See kvaliteedikoolitus aitab asju korrastada. Asjad on parasjagu just nii nagu nad on, kui nendega ei tegelda. Selleks, et nad ei oleks just parasjagu nii nagu nad on, tulebki nendega tegeleda kogu aeg. Kuna selle projekti käigus tuleb kogu aeg midagi teha, - ei saa olla nii, et tulen, kuulan, lähen tagasi, - annab see võimaluse kogu aeg asjadega tegeleda ja tekibki pidev parendamine"*

Projekti EKKK seminaridel on tööpäevad osavõtjate arvates väga pikad, aga tavaliselt on osalejad rahul ja täis indu edasiseks tegutsemiseks.

Lisaks koolitusele ja rühmatöödele on palju andnud ka meie ühised koosviibimised, mis alati on kujunenud ka vastastikusteks muljete ja kogemuste vahetamiseks.

Käesoleval, 2000. aastal jõuab projekt oma lõpp-punkti. Jätkuvalt on töid ja tegemisi ka selleks aastaks planeeritud üsna palju: kahele koolile pilootkooli sisu andmine, metoodilise materjali koostamine, küsitlus koolidele, jpm.

Täname projektijuhtidena kõiki osalejaid aktiivse ja tulemusliku koostöö eest ning soovitame huvitatutel pöörduda ükskõik millisesse EKKK kooli täiendava informatsiooni saamiseks. Koos targemaks saamine on tõelist rahuldust pakkuv õppimise viis.

Loomulikult kuuluvad meie tänusõnad ka Avatud Eesti Fondile ja sihtasutusele Omanäolise Kooli Arenduskeskus nii moraalse kui ka materiaalse toetuse eest nende kolme aasta jooksul.

Kooliseltsist kasvanud kool

3. märtsil tähistas **Tartu Waldorfgümnaasium** õpilaste kontserdiga kooliseltsi **10. sünnipäeva**. Jaanuaris 1990 kokku tulnud lastevanemad, kes olid huvitatud waldorfpedagoogikal põhinevast haridusest, asutasid sama aasta 3. märtsil Tartu Vabakooli Seltsi ja seadsid sihiks 12-klassilise waldorfkooli loomise.

Õpetajate, klassiruumide ja finantside leidmine oli lastevanemate endi ülesandeks ning selleks valiti seltsi juhatus ja toimkonnad.

1. septembril 1990. a. kogunesid aktusele 34 õpilast, õpetajad, lastevanemad, kooli sõbrad.

Algus oli tehtud - ees ootas hulk rõõme ja probleeme.

Kool on kasvanud klass-klassilt, sügisel alustab esimest korda õppetööd XI klass.

Vanu protokolle sirvides torkas silma, kui palju erinevaid ootusi ja arusaamu oli algatajatel nii õppeprotsessi kui kollegiaalse koolijuhtimise kohta. Kui palju segadust on inimestes tekitanud vabaduse ja vabaduskasvatuse mõiste, mida nii kergesti kiputakse vabakasvatusega segi ajama! 10-aastase arengu käigus on ette tulnud tõuse ja mõõnu, kuid oluline on, et õpetajatest ja lastevanematest on kujunenud tuumik, kes tahab ja jaksab kooli edasi arendada.

A. Jaagus, lapsevanem

Teed sünnivad kõndimisest.

Hiina vanasõna

Mõned inimesed näevad asju, mis on olemas ja küsivad: miks?; teised unistavad asjadest, mis võiks olla, ja küsivad: miks mitte?

George Bernard Shaw

Austage vana vundamenti, aga ärge loobuge õigusest kuskil midagi jälle otsast peale alata.

J. W. von Goethe

Kui oskad millestki unistada, siis suudad ka selle teoks teha.

Walt Disney

Elutahte olemuseks on see, et ta tahab ennast välja elada. Temas on tung end võimalikult täielikult teoks teha. Öitsvas puus, millimallika imevormides, rohukõrres, kristallis: kõikjal püüab ta saavutada temas eeldusena olevat täiuslikkust. Kõiges, mis on, on tegev ideaalide poolt määratud kujutusjõud. Meis, liikumisvabades, läbimõeldud, sihipäraseks aktiivsuseks võimelistes olendites on täiuslikkuse tung antud sel viisil, et me tahame iseennast ja kogu meist mõjustatavat olemist ülima materiaalse ja vaimse väärtuslikkuseni viia.

Me ei tea, kuidas see püüdlus meis tekkinud ja arenenud on. Kuid ta on antud koos meie eksistentsiga. Me peame teda järgima, kui me ei taha murda truudust meis peituvale salapärasele elutahtele.

Albert Schweitzer
"Kultuur ja eetika"

*Mida iganes sa suudad või unistad end suutvat, ALUSTA SELLEGA.
Julguses peitub geenius, jõud ja võlu. Alusta kohe.*

J. W. von Goethe

Ja igas alguses peitub võlur, kes meid kaitseb ja elada aitab.

Hermann Hesse

*Mõistad piiri
    oled kindel
oled kindel
    suudad leebuda
oled leebe
    suudad rahuneda
oled rahus
    suudad järele mõelda
mõtled järele
    suudad pärale jõuda*

Konfutsius
"Vesteid ja vestlusi"

Ära karda aeglaselt kasvada, karda seisma jääda.

Hiina vanasõna

"Hästi," ütles Momo kilpkonnale, "ma tulen sinuga kaasa. Aga kas ma ei võiks sind kanda, et see kiiremini läheks?"

"KAHJUKS EI," võis Kassiopia seljalt lugeda.

"Miks sa pead tingimata ise roomama?" küsis Momo. Seepeale ilmus mõistatuslik vastus: "TEE ON MINUS."

Siis hakkas kilpkonn minema ja Momo järgnes talle, aeglaselt ja samm sammu järel.

Michael Ende Momo

ÕPPIDES LOON ENNAST

Anneli Loodus

* * * Tähtis on olla edukas. Selleks pean ma tegema palju tööd. Koolis tuleb õppida kõva tambiga. Kodus kirjutuslaual on mul raamatuvirnad. Kõiki neid pean kindlasti lugema, üritan igal õhtul seda teha. Paraku virn kahanemise asemel aina kasvab.

Silmad on mul pidevalt väsinud, vähemalt 4 tundi läheb iga päev arvuvi taga istumisele. Pluss veel lugemine ja kirjutamine, mida hommikust õhtuni teen. Pühapäeviti hakkab mul tavaliselt pea valutama, õlad ja kael on täitsa pinges. Mõtlen küll, et pean end veidi liigutama, aga mul pole aega, ma pean õppima.

Koolis olen ma tavaliselt kolme-neljani. Kodus õppimiseks läheb tavaliselt kolm tundi. Lisaks kulub iga päev veel aega keeleõpingutele ja internetis end asjadega kurssi viimisele. Paljud mu klassikaaslased jätavad enamasti kodused tööd tegemata ja longivad niisama ringi. Mina ei saa seda endale lubada, tahan kindlasti tulevikus edukas olla ja leian, et selleks tuleb palju tööd teha.

Vahpeal proovisin oma aega planeerida, aga see ei õnnestunud. Ma ei saa ju omegi tähtsat asja sellepärast tegemata jätta, et ma ei ole seda kella kümneks õhtul teha jõudnud. Arvan, et aja planeerimine on laiskvorstide väljamõeldis.

Eile käisin kohtumas põhikooliaegsete klassikaaslastega. Tulin varakult ära. Mul ei olnud nendega millestki rääkida ja ma ei osanudki nendega suhtlema hakata. Tundsin, et olen teisest maailmast, pigem suhtlen arvutiga.

Ma usun, et kunagi tuleb aeg, mil ma ei ole enam nii väsinud. Aga enne pean mitu aastat pingutama. Juhindun oma elus ütlusest: kiiremini, kõrgemale, kaugemale.

* * * Lõpetasin möödunud kevadel keskkooli. Praegu teen juhutöid. Tegelikult võiksin ma vabalt kõrgkooli minna. Ma lihtsalt ei viitsinud (ega osanud) õigel ajal õppida. Praegu ma vist enam ei oska ka. Seltskonnas öeldakse minu kohta: andekas, aga laisk. Kui ma veel koolis käisin, kulutasin enamuse õhtust televiisori ees, liirpisin kohvi ja näksisin midagi.

Eelmisel kuul proovisin korralikumale tööle minna, aga nad kutsusid vestlema ja ma ei julgenud minna. Kust mina pean teadma, kuidas seal käituda tuleb.

Aeg-ajalt mõtlen küll, et ma vist ei kasutanud keskkooli ajal piisavalt seda aega, mis oli õppimiseks. Aga nüüd on juba hilja. Oma klassikaaslastega ma lihtsalt enam ei suhtle, "rikkad ja edukad" nagu nad on, pole neil vaja teada, kuidas mina elan.

Kas sellised on need inimesed, keda enda ümber näha soovime? Ilmselt mitte. Paraku on neid palju. Nii mõnedki arvavad, et lähen kooli, pannakse patakas teadmisi pähe, tulen koolist nendega välja.

Kuidas siis teha nii, et õpilased:

- ei raiskaks väärtuslikku aega;
- ei töötaks üle, oskaksid oma aega planeerida ja tegevust juhtida;
- valdaksid õpioskusi, mille abil saab õppida lühema ajaga ja efektiivsemalt;
- tuleksid toime vajalike suhtlemissituatsioonidega;
- jne.

Õpi- ja toimetulekuoskused, mida selleks vaja, on õpitavad mudeli ja kogemuse abil. Neid ei saa lihtsalt teoreetiliselt jutustada.

Meie klass on üks õnnelik klass, meie õpitulemused aina paranevad (nii hinnete kui teadmiste osas). Oleme märganud, et me enam ei õpi lihtsalt kontrolltöök, vaid saame asjadest tõesti aru. Samas ei ole meist keegi üleõppinud. Oskame õppida nii, et aega jääb ka harrastusteks ja omavahel suhtlemiseks.

Meie klass korraldab palju üritusi, ideid tekib oktralt, eriti siis, kui koos oleme.

Mõned meie klassist on juba käinud töölevõtuintervjuudel. See on huvitav kogemus.

Meie tulevikuplaanid on üsna erinevad: kes tööle, kes õppima - ja väga erinevatele aladele. Me kõik usume, et tuleme toime.

Ehk on sellised need inimesed, keda enda ümber näha soovime.

Üks võimalus selles suunas midagi ära teha on pakkuda oma õpilastele

Avatud Meele Instituudi kursust "**Õppides loon ennast**".

X KLASSI ÕPI-JA TOIMETULEKUOSKUSTE KURSUSE JUHENDAJATE VÄLJAÕPE

õpilastele õpetatava kursuse teemad:

mina kui õppija; motivatsioon ja prioriteedid; õppija ja õpetaja roll; õppimisvõtted; õppimise saboteerimine; tunded ja mõtlemine; õpitegevus ja õpikeskkond; suhted ja suhtumised; hea kuulamise oskused; eesmärgid ja ebaedu; oma tugevad küljed ja enese esitlemine; mõjutamisvõtted; tagasiside; koostöö grupis

kursuse läbiviimise oskuste omandamine:

mina-keel; kuulamisoskused; ajurünnaku läbiviimise oskus; kursuse ülesehitus ja metoodika; õpikeskkonnaga arvestamine

kogemusliku õppimise meetodid, mida saab kasutada ka teistes ainetes ja töötamiseks gruppidega

Kursuse maht: 54 tundi

Sihtgrupp: õpetajad, koolipsühholoogid, kes on huvitatud õpi- ja toimetulekuoskuste õpetamisest õpilastele ja kes tahavad töötada kogemusliku õppe meetoditega

Väljaõppe lõpetanu saab õiguse õpetada kursust "**Õppides loon ennast**" kooliõpilastele ning kursuse käsiraamatu ja abimaterjalid.

Läbiviijad: Karin Hango, Vahur Murutar, Anneli Loodus, Koidu Tani-Jürisoo

I. ÕPPEKAVA- JA KOOLIARENDEUS. JUHTIMISKOOLITUS.

1. Kooli õppekava – milleks, missugune, kuidas ?
2. Eesti-vene kakskeelse õppekava kujundamine.
3. Koolijuhtimine demokraatlikus ühiskonnas.
4. Meeskonnatöö koolis.
5. Meeskonnatöö lasteaias.

II. AINEÕPETUS JA AKTIVISEERIVA ÕPIKESKKONNA LOOMINE

1. Lugemine ja kirjutamine iseseisva mõtleja kujunemiseks (RWCT).
2. Suulise väljendusoskuse ja iseseisva mõtlemise arendamine visuaalsete meetodite abil (VTS).
3. Õpilase aktiveerimine võõrkeeletunnis.
4. Keskkonnaharidus õppekavas.
5. Kirjandiõpetus emakeeletunnis.
6. Eesti keel kui teine keel.
7. Mõttekaart, selle kasutamine õppimisel, õpetamisel ja igapäevaelus.
8. C. Orff'i meetodika kasutamine muusikaõpetuse tundides.
9. Meloodia, rütm, harmoonia – nende seos inimolemusega.
10. Vormijõudude arendamine lapsekasvatuses.
11. Kujutavast kunstist loominguini.
12. Kunstiliste tegevuste kursus.
13. Projektõpe arvutiklassis.
14. Alternatiivpedagoogika meetodid kasutamiseks igapäevatoös.
15. Terviklik õpetamine algklassides.
16. Aktiivõppe meetodite kasutamine algklassides.
17. Efektivse õpikeskkonna kujundamine põhikoolis.
18. Efektivse õpikeskkonna kujundamine keeltekoolis.
19. Koostöise õpikeskkonna kujundamine kutsekoolis.
20. Õpetamisoskuste kursus.
21. Kursus lektoritele.

III. SUHTLUS- JA KOOSTÖÖOSKUSED

1. Konflikt ja suhtlemine – põhikursus.
2. Konflikt ja suhtlemine – algklasside õpetajatele.
3. Konflikt ja suhtlemine – põhikooli klassijuhatajatele.
4. Konflikt ja suhtlemine – 5.-9. klassi inimese-ja terviseõpetuse õpetajatele.
5. Konflikt ja suhtlemine – kehalise kasvatuse õpetajatele.
6. Konflikt ja suhtlemine – gümnaasiumi inimeseõpetuse ja psühholoogia õpetajatele.
7. Minu töö-ja lähisuhted.
8. Konfliktide lahendamine.
9. Grupiprotsesside juhtimine klassis.
10. Koolitajaoskuste kursus õppegruppide juhtidele.

11. Mida teha kiusamisega?
12. Efektiivne lapsevanem.
13. Õpetaja – õpilane - lapsevanem.
14. Õpetaja – suhteskeskkonna looja.
15. Säasta ennast ja õpilast!
16. Õpilaste vastupanuga toimetulek.
17. Lapsevanema nõustamine – koostoime alus.
18. Sotsiaalsed oskused – uimastikäitumise mõjutajad.

IV. PSÜHHOLOOGIA. ISIKUSUSLIK ARENG.

1. Õppides loon ennast – X klassi õpi- ja toimetulekuoskuste kursuse juhendajate väljaõpe.
2. Kutsesuunitlustöö klassis – juhendajate väljaõpe.
3. Kuidas leida sobivat töökohta – juhendajate väljaõpe.
4. Ajutegevuse seaduspärasustele toetuv õpetamine.
5. Laste loovus ja selle arendamine lasteaias.
6. Loovus minus ja minu õpilastes.
7. Loovuse arendamise kursus.
8. Multiintelligentsuse teooria ja selle praktiline rakendamine algkoolis.
9. Multiintelligentsuse teooria ja selle praktiline rakendamine põhikoolis.
10. Klassijuhataja – õpilase teejuht koolis.
11. Värsked elujõu allikad. Põhioskused stressi maandamiseks ja edaspidiseks vältimiseks.
12. Stress ja läbipõlemine.
13. Kuidas aidata last – kriisiabialane täiendkoolitus.
14. Kriisid ja traumad lapse elus.
15. Vabatahtlik sotsiaaltöö ja eneseabigrupid.

V. HARIDUSFILOSOOFIA.

1. Aja vaim ja pedagoogika.
2. Kool kui kasvatustegelikkus.
3. Hariduse alternatiivid ja nende võimalused.

KURSUSTEST SAAB OSA VÕTTA:

a) tellides kursuse **komplekteeritud grupile**: (näiteks võib grupi komplekteerida ühe või mitme kooli õpetajatest). Komplekteeritud grupi hind on osalejatele reeglina soodsam, samuti saab sel juhul kokku leppida sobivaima koolitusaja ning -koha.

b) registreerides end **avatud kursustele**: koolituskalendris olevate avatud kursuste kohta saate lähemat infot AMI kontorist, samuti elektronposti ning kodulehekülje vahendusel. Infot avatud kursuste kohta leiate ka "Õpetajate Lehest".

c) registreerides end **ootejärjekorda**: kui teile pakub huvi konkreetne kursus, aga antud hetkel pole seda avatud kursuste nimekirjas, andke oma soovist teada - AMI alustab siis vastava grupi komplekteerimist.

Avatud Meele Instituut
Endla 4, Tallinn 10142
(2) 626 3221
www.oka.ee/koolitus
ami@ngonet.ee

MÕISTEID JA MEETODEID KAASAEGSETES PEDAGOOGILISTES SÜSTEEMIDES

ÕPPIMISE / ÕPETAMISE MUDELI KOLM FAASI

EVOKATSIOON

Evokatsioon on aktiivse õppimise ja iseseisva mõtlemise mudeli esimene faas, milles õppijad häälestatakse õppimisele, äratatakse nendes huvi teema vastu, tuues esile nende teadmised selles valdkonnas, ning suunatakse õppijaid oma õppetegevust eesmärgistama.

Evokatsioonifaasi üks eesmärke on **tuletada meelde (elustada) õppijate olemasolevad teadmised ning tekitada seoseid olemasolevate ja uute teadmiste vahel**. Õppimisprotsessis ühendatakse uus teadmine juba tuntuga. Uued teadmised jäävad paremini meelde, kui nad seostuvad millegagi, mida inimene juba teab. Märgates/tajudes, et tal on õpitava kohta mingeid teadmisi, tekib õppijal suurem huvi teema või probleemi vastu ning ta tahab veel rohkem teada saada või edasi uurida.

Evokatsiooni teine eesmärk on **õppijat aktiviseerida**, kuna õppimine on aktiivne, mitte passiivne tegevus.

Kolmas evokatsiooni ülesanne on **tegevusele eesmärgi loomine**. Eesmärgiga õppimine on sihitust õppimisest märksa tulemusrikkam, eriti siis, kui eesmärgid on õppija enese poolt püstitatud.

TÄHENDUSE MÕISTMINE

Tähenduse mõistmine on õppimisprotsessi mudeli teine faas, milles õppija tutvub uue teabe või uue ideega. See etapp on õppimisprotsessis otsustav: ilma õpitu tähendusse süvenemata ei vii õppimine soovitud tulemusteni. Täheenduse mõistmine on õppimise faas, mille vältel õpetaja saab õppijat kõige vähem mõjutada - õppija peab oma aktiivsust ise alal hoidma.

Tähenduse mõistmise oluline ülesanne on **säilitada seda tegevusse haaratust, huvi ja energiat, mis evokatsioonifaasis äratati**. Teine tähtis ülesanne on **toetada õppijate püüdeid oma mõistmis- ja õppimisprotsessi teadlikult jälgida**. Häid tulemusi saavutavad õppijad, kes suudavad uue infoga kokku puutudes oma arusaamisprotsessi seirata. Kui arusaamises tekib puudujääke, pöörduvad nad vastava osa juurde tagasi, esitavad küsimusi jne. Passiivsetel õppijatel jäävad lüngad nende arusaamises tähele panemata ning nad ei teadvusta endale vajadust täiendava info järele.

REFLEKSIOON

Refleksioon on õppimismudeli kolmas faas, mille ajal **toimub tervikliku pildi loomine õpitust, õpitu kasutamine uutes seostes ja uutes olukordades, omapoolse suhtumise kujundamine ja arusaamade muutmine.**

Refleksioon on vajalik, et õppijad uued teadmised tegelikult ja tõeliselt omaks võtaksid. Uued teadmised saavad kiiremini omaks, kui neid kasutada, hinnata ning võrrelda varasemate teadmistega. Selles faasis tuleb õppijatele anda võimalusi väljendada uusi teadmisi, mõtteid ja ideid oma sõnadega, võrrelda oma varasemaid teadmisi uutega, anda ülesandeid, kus saaks uusi teadmisi loovalt rakendada, samuti anda ülesandeid, kus õpilased saaks väljendada oma tundeid ja suhtumisi õpitusse või kogetusse ning võrrelda oma tähelepanekuid ja kogemusi teiste õpilaste omadega.

Projekti "Lugemine ja kirjutamine iseseisva mõtleja kujunemiseks" materjalide põhjal

*

*

*

*

KONSTRUKTIVISM

- Õpetamiskäsitlus, mis põhineb uurimustel selle kohta, kuidas inimesed õpivad. Paljud uurijad väidavad, et iga inimene konstrueerib teadmisi, mitte ei võta neid vastu teistelt. Aktiivse õppimisprotsessi esilekutsumine, mille käigus õpilasi julgustatakse mõtlema ja oma järeldusi selgitama.

Hariduse eesmärk on muuta inimõistus elavaks purskkaevuks, mitte seisva vee mahutiks.

John Mason

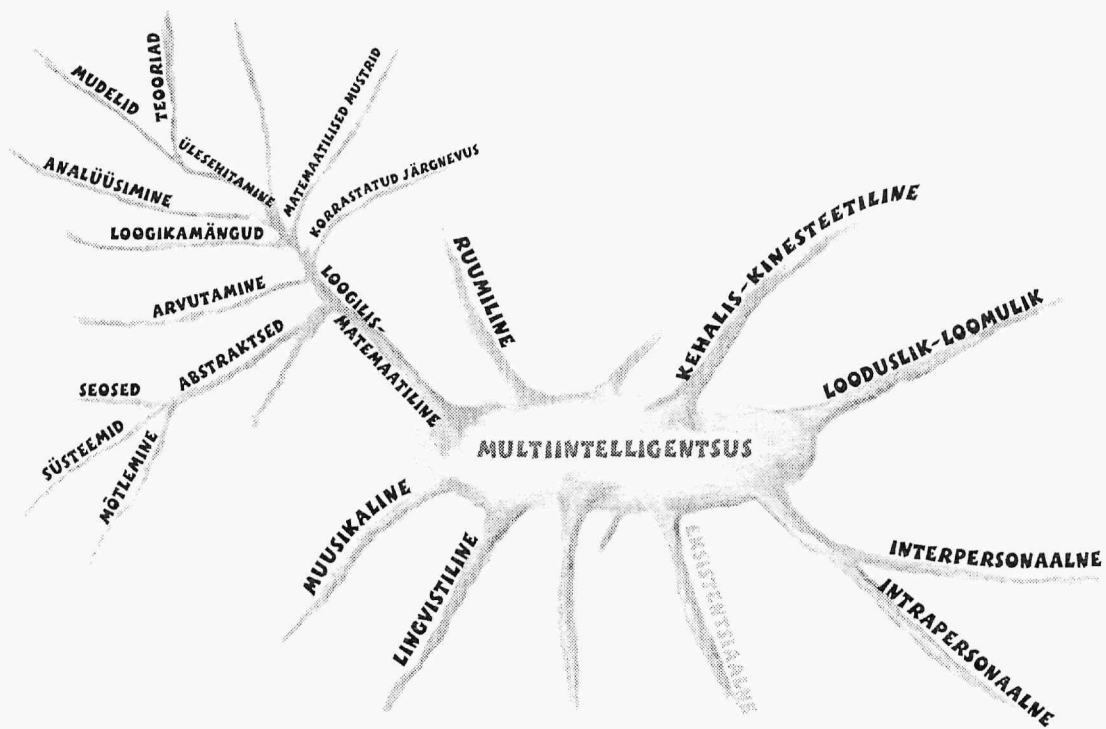
- Õppimisteooria, mis kirjeldab õppijate mõtteskeemide kesket rolli nende kognitiivses arengus.

Konstruktivistlikus klassis õpetajad otsivad ja väärtustavad õpilase vaatenurki; ehitavad tunde üles nii, et esitada väljakutse õpilaste uskumustele; plaanivad tunde suuremate tervik-ideede, mitte infotükkide ümber; ja hindavad õpilaste õppimist igapäevase vaatluse kontekstis, mitte eraldi üritusena.

Konstruktivistliku õppimiskäsitluse järgi on õppimine subjektiivne, isiklik protsess ning pidev ja aktiivne struktuuri kujundamine uute kogemuste valguses.

Ajakirja "Educational Leadership" põhjal

MIS ON ÜHIST PUDELIL JA PAUKUDEL? Loogilis-matemaatiline intelligentsus

Koidu Tani-Jürisoo, Anneli Loodus

Matemaatikud on üks liik prantslasi:
 Kui nendega rääkida, siis tõlgivad nad
 selle oma keelde ja seejärel on see kohe
 midagi muud.

J. W. von Goethe

Matemaatilise intelligentsusega inimesed on probleemide lahendajad, kes konstrueerivad lahendusi mitteverbaalselt. Nad nauding järjestamist, loogilisust ja korrastatust ning suudavad hõlpsasti tajuda seoseid ja mustreid neid ümbritsevas maailmas.

See mõtlemise vorm on tagasiiviidav enese vastamisi seadmisele asjade maailmaga. See on asjade vastastamine, nende korrastamine ja ümberkorraldamine, nende hulga määramine, mida tehes laps saavutab oma algse ja põhjapanevaima teadmise loogilis-matemaatilises vallas. Sealt edasi muutub loogilis-matemaatiline intelligentsus kiiresti materiaalsete objektide maailmast eraldiseisvaks... Arengu käigus siirdutakse esemetelt väideten, tegevuselt tegevustevaheliste seosteni, sensomotoorsest vallast puhta abstraktsiooni valda – lõpuks loogika ja teaduse kõrgustesse. Ahel on pikk ja keeruline, aga ta ei pea olema mõistatuslik: loogilise, matemaatilise ja teadusliku mõtlemise juuri võib leida väikeste laste lihtsas tegutsemises nende maailmas asuvate füüsiliste objektidega.

Howard Gardner *Frames of Mind*

Kui õige prooviks ette kujutada last, keda juba varakult köidab arvude müsteerium.

See laps ei tea mitte ainult seda, millised mänguasjad on tema mängasjakastis, vaid ka seda, mitu neid on. Hiljem korrastab ta mänguasju suuruse järgi ja siis värvi järgi; tema asjad peavad olema eraldi venna omadest. Ta jaotab mänguasju hommikusteks ja õhtusteks, "ainult-minu-omadeks" ja sellisteks, mida võib teistega jagada.

Hulga määramisele ja kategoriseerimisele järgneb aja mõõde:

"Kui mul on arvutimängudeks lubatud tund aega, siis mitu mängu ma jõuan selle ajaga mängida?" Arvude lummus hakkab laienema ka kodust väljapoole: "Mitu tänavalampi on kodu ja kooli vahel? Mitu sammu on iga posti vahel? Mitme sammu pikkune on koolitee?" Ja edasi: "Milliseid samme pean ma tegema, et arvutimängu käivitada?"

Samuti koolis – numbrite järgnevused ja seosed, arvutamine, murrud, protsendid, tantsusammude mustrid, mis juhtub muinasjutus järgmisena, põhjus ja tagajärg ajaloos, perioodilisuse tabel ..... Maailm, milles me üles kasvame, on täis võimalusi märgata mustreid, korrapära, klassifitseerida,

Hästi arenenud loogilis-matemaatilise intelligentsusega inimene:

- * on varakult tuttav selliste mõistetega nagu aeg, ruum, hulk, arv, põhjus ja tagajärg
- * mõistab ja on võimeline manipuleerima abstraktsete sümbolitega, mis esindavad konkreetseid objekte ja mõisteid
- * püstitab hüpoteese ja kontrollib neid, kogub andmeid, formuleerib mudeleid, mõtleb välja vastuargumente
- * on võimeline "matemaatiliselt mõtlema"
- * püüab leida korda ja harmooniat oma vahetust keskkonnast
- * jne...

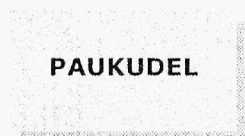
mõtiskleda, ennustada ja kindlaks määrata reegleid, mis on aluseks igapäevaelule.

Et arendada ja esile kutsuda loogilis-matemaatilist intelligentsust, võib kasutada tegevusi, mis on jaotatud nelja etappi tunni ülesehituse alusel:

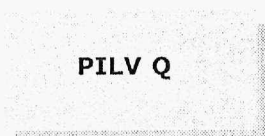
I ÄRATAMINE, stimuleerimine

Kasuta mängu, mis toetavad mustrite äratundmist ja nõuavad tegevusi, mis põhinevad nende mustrite jälgimisel ja rakendamisel.

Näiteks:

auk pudelis

pilv kuu ees

mees tee peal

II AVARDAMINE

Kasuta tegevusi, mis nõuavad uue info üle mõtisklemist, selle organiseerimist ja rakendamist. Tuleks vältida õpilaste asetamist olukorda, kus info neelamine on passiivne kogemus. Stimuleeri ja haara mõtlemist, kasutades struktureeritud küsimusi, näiteks:

- * millised on need kolm tähtsat asja, mis sellest peatükist meenuvad?
- * millised on nende positiivsed ja negatiivsed omadused?
- * millistel eri viisidel võiksid materjali reorganiseerida?
- * milline on võtmepunktide tähtsusjärjekord?

Loogilis-matemaatiline intelligentsus esindab vasaku ja parema ajupoolkera operatsioonide huvitavat segu. Võime lugeda ja luua matemaatilisi märke ja sümboleid on vasaku ajupoolkera operatsioon, mis ei erine sellest, mis toimub keele õppimisel. Teiselt poolt, võime mõista numbrilisi seoseid, märgata/eristada abstraktseid mustreid ja aru saada loogilis-matemaatilistest mõistetest on parema ajupoolkera operatsioon.

- * millised tulemused paistavad olevad kõige tõenäolisemad info organiseerimise tagajärjel?
- * valmista ette 5-7 põhipunktiga kokkuvõtte materjalist!

Kasuta: * tegevuste järjestamist, * numbreid, mõõtmist, hindamist, * ennustamist, spekulatsioone, hüpoteesi, * süllogisme, analoogiaid, * probleemilahendamist

III (ÕPPIMINE JA) ARUSAAMINE

Võimalda õpilasel koguda kokku vajalik info; planeerida oma tegevust; kasutada nimesid ja silte oma info süstematiseerimiseks; selgitada, milles on probleem; kasutada ainult seda osa infost, mis on hetkel vajalik; luua ettekujutus tulemusest; võrrelda objekte ja kogemusi; liigitada...

IV ÜLEKANNE. ellurakendamine

Lase õpilastel mõtlemisoskust rakendada reaalses situatsioonides, kasutades probleemikeskseid meetodeid.

IDEID TUNNI PLANEERIMISEKS:

AJALUGU	<ul style="list-style-type: none"> * leidke näiteid, kus ajalugu on end korranud * võrrelge ja vastandage ajaloo eri perioode * koostage ajalise järgnevuse tabeleid
MATEMAATIKA	<ul style="list-style-type: none"> * koostage mingisugune arvude järgnevus ja paluge paarilisel muster välja selgitada * mõttekaardistage geomeetria teoreemide tõestused * õpetage kellelegi teisele, kuidas kasutada taskuarvutit probleemi lahendamisel
KEELED JA KIRJANDUS	<ul style="list-style-type: none"> * ennustage, mis juhtub loos järgmisena * õppige lugema, kirjutama ja dešifreerima kodeeritud teksti * kasutage tabeleid kirjandusteose tegelaste ja süžeealiste etappide analüüsimiseks, analüüsige sarnasusi ja erinevusi
LOODUSTEADUSED	<ul style="list-style-type: none"> * kasutage perioodilisustabeli sümboleid loo jutustamisel/kirjutamisel * leidke 5 erinevat viisi puulehtede kogu klassifitseerimiseks * õppige põhjus-tagajärg seoseid geograafias

Kasutatud kirjandus:

- *Howard Gardner *Frames of Mind: the Theory of Multiple Intelligences*
- *Alistair Smith *Accelerated Learning in Practice: Brain-based methods for accelerating motivation and achievement*. Network Educational Press, Stafford
- *David Lazear *Eight Ways of Teaching: The Artistry of Teaching with Multiple Intelligences*. SkyLight, Arlington Heights

Järgmistes K&I numbrites jätkame intelligentsitüüpide tutvustamist. Vt. ka K&I 2/1999.

OMANÄOLINE KOOL

Hämmastav, elemendid näos on kõigil samad: silmad, kõrvad, nina, suu. Ometi on igal inimesel oma nägu.

Samuti on koolidega - elemendid on kõigil samad: õpilased, õpetajad, juhtkond, õppekava. Kas igal koolil saaks olla oma nägu?

Alustame uurimisretke Hugo Treffneri Gümnaasiumist Tartus. HTG on oma isikupära arendanud alates 1884. aastast. Kümnekond aastat tagasi olid nad Omanäolise kooli liikumise üheks algatajaks.

HTG direktor Helmer Jõgi:

HTG on tõepoolest unikaalne nähtus Eesti haridusmaastikul. 1990.a. reorganiseerisime keskkooli algkooliks ja gümnaasiumiks koos progümnaasiumiga. Alates 1997.a. jätkasime ainult gümnaasiumi vanema astmega, s.o. 10 – 12 klassidega. See on arvestatav muutus Eesti koolivõrgus, mida saab adekvaatselt hinnata ainult läbi kvaliteedi prisma. Oleme arvamusel, et positiivsete kvalitatiivsete muutuste algatamiseks meie koolihariduses tuleb kooliastmed lahutada, vähemalt linnakoolide võrgu tingimustes. Kultuurimuutused ei saa toimuda ilma struktuurimuutusteta ja vastupidi.

JUHTKOND

1. RÄÄGITAKSE TAVAKOOLIDEST JA ALTERNATIIVKOOLIDEST. KAS OMANÄOLINE KOOL ON KA ALTERNATIIVKOOL?

Ei ole alternatiivkool - vähemalt selle sõna meil juurdunud tähenduses. Omanäoline kool on tavakool, kus prioriteedid on paigas ja eesmärgid selgesti sõnastatud. Kas see on Eesti üldises hariduspildis alternatiivne....? Eesmärkide sõnastus sõltub suuresti muutuste vajaduse tunnetamisest ja väärtushinnangutest. Vana mõttetera " Kui tahad kasvatada aeda, ära kasta kive" jälgimine igapäevatoos ei olegi nii lihtne, sest meie arusaamad on erinevad. See, mis eile tundus oluline, võib täna osutuda sammalduvaks kiviks, mille kastmisega ei tasu vaeva näha.

Teame, et uut sajandit kujundab tänane teismeliste põlvkond, kes on isepäine ja nõudlik ning mõtleb teisiti kui nende õpetajad. See põlvkond suhtleb vabalt arvutiga. Rännates oma arvuti abil terves maailmas, on klassiruum neile kitsaks jäämas. Kuid kuidas seda huvitavat, arendavat ja aeganõudvat tegevust sobitada tänase kooliharidusega, kus kohustuslike õppeainete loend ja maht on aukartust äratav? Tänapäeval on kilbile tõstetud mitte enam niivõrd üksik õppeaine, kuivõrd teadmine sellest, kuidas teadmisi saadakse.

2. MILLISED VÕIKSID OLLA OMANÄOLISUSE / ALTERNATIIVSUSE SARNASED JA ERINEVAD JOONED?

Pigem tooksin välja sarnasused. Tõdemust, et koolis õpetatakse last, mitte ainet, on praktikas oluliselt raskem ellu rakendada kui sõnades tunnistada. Ei julge kindlalt väita, kuid mulle tundub, et alternatiivkoolides on oma õpetussüsteemi rakenduse aluseks konkreetne kontseptsioon, filosoofia. Tavakoolis, mis vaevleb traditsioonide küüsis (mille kestvust võrreldakse kiriku omadega), on tähtsal kohal õpetaja intuitsioon. Sageli inimesed teavad, mida tuleb teha, kuid ei tea täpselt, miks tuleb teha.

3. KUIDAS VÄLJENDUB ÕPETAJAKOOLITUSE VAJADUS HTG ARENGUKAVAS?

Suhtun skeptiliselt arengukavade kirjutamise formaalsesse kohustusse. Pabereid paberi pärast oleme tootnud juba piisavalt. Ebaadekvaatne mõistmine ja planeerimine võivad ainult eesmärgi ähmastada. Arengukava peab tekkima sisemisest vajadusest mõtteliselt korrastada senist tegevust, koostada tegevuskava, mis ei jookse tühja muutustele vastuseisu tõttu. Meie, õpetajate, omavahelises suhtlemises (kaasaarvatud tööalane suhtlemine) on piisavalt valdkondi, kus tekib vigu. Nende vigade leidmine ja tunnistamine on aluseks arengule ja arengukavadele.

Tunnistan, et **koolisese koolituse prioriteediks on koostööoskuste kujundamine**. Tooksin väljavõtte meie eelmisest koolisisesest projektist "Kooli arendamine õppivaks organisatsiooniks". Osaledes Klassideta kooli projektis veendusime, et teoreetiliste loengute ja seminaride kõrval on tõhusaks täiendõppe meetodiks ka kogemuslik õpetus praktikute poolt, kuigi meil siis puudusid teoreetilised ja praktilised lähtekohad meeskonnaõpetuse jaoks. Alateadlikult tajus suur osa meie kooli õpetajaid, et alanud uuendustes ei saa enam hakkama vaid individuaalsete jõupingutuste varal. Järgnevalt mõned näited õpetajate mõtteavaldustest selle kinnituseks:

Oluline on koostöövalmiduse, sallivuse, vastastikuse usalduse süvendamine, sest head ideed vajavad realiseerimiseks pingevaba õhkkonda.

Uue loomisel on loomulik ka probleemide ja pingete tekkimine erinevatel tasanditel, koolitus ja asjatundlik juhendamine lisaks koostööle on kindlasti vajalik.

On vajalik arendada erinevatel tasanditel (teised koolid, kolleegid oma koolist) omandatud kogemuste kriitilise ärakuulamise oskust, enesekohast mõtestamist ja selle tulemi rakendamise võimaluste leidmist igapäevases koolipraktikas nii indiviidi kui kollektiivi tasandil.

Oma kooli koolitusmeeskonna, millesse kuulub enamus meie õpetajaid, arendamisel tugine me viimatimainitud meetodile. **Õpetajate õppimise käigus toimuv eneserefleksioon on õpetaja enesearendamise aluseks**. Olles eelneva arendustegevuse loogiliseks jätkuks, on eneserefleksiooni ja kollektiivse refleksiooni õppimine üks kavandatava projekti osa. Ainealase täiendkoolituse eest peab aga iga õpetaja ise hea seisma, et käia ajaga kaasas.

4. MILLISTEL PÕHJUSTEL PEAB TEIE KOOL VAJALIKUKS ÕPILASE KOOLIST VÄLJAHEITMIST? KAS SELLIST OLUKORDA ON ETTE TULNUD?

Keegi ei ole neid norme (põhjuseid) eraldi kooli jaoks kirja pannud. Kas ongi vaja?

Mida rohkem kirjutatud seadusi, seda enam otsitakse võimalusi oma üleastumisi mingi § lüngaga või §-de vahelise vastuoluga õigustada. Iga juhtum on individuaalne. Kool on koht, kus eelkõige keskendutakse põhitööle. Õpetaja ei tohi kõiki perekonna, ühiskonna jms probleeme endasse imeda. Põleb läbi. Kuid samas peab õpetaja õpilasele lähedal seisma. Sellest saavad kõik kasu. Noore inimese tunnustusvajadus on väga suur, sellel pinnal tekivad konfliktid ja teatud üldkehtivatest normidest üleastumised. Iga üleastumisele peab olema koolipoolne reaktsioon. Minus tekitab õpilase koolist väljaarvamine abituse tunnet. Õnneks (õnnetuseks) on minul direktoriks oleku aja jooksul tulnud väljaheitmise otsust vastu võtta kahel korral.

5. MILLINE ON HTG NÄGEMUS KOOLI JA LAPSEVANEMATE KOOSTÖÖST? KAS SEE PRAEGU TOIMIB?

Suhete loomine lastevanematega on suureks eelduseks tulevikus toimuvatele muutustele. Kuid kahjuks paljud lapsevanemad hindavad kooli õpilasi järgmise haridusastme jaoks ettevalmistamise potentsiaali järgi. Nende noorpõlvenostalgia kantud koolikogemust ei saa tänasele koolile üldistada. Kuid see suhe on siiski oluliselt keerulisem, sest lapsevanem on üks kooli klientidest...Lapsevanemate suurim teene seisneks selles, et nad märkaksid viltuminevaid asju ja ei laseks neil kaua logiseda. Nii nagu autoga: hooletus ja ükskõiksus võivad viia pöördumatute tagajärgedeni.

ÕPILASED

Mis teeb kooli õpilase jaoks heaks?

Tasemel, targad, inimlikud, vaimukad, uuendusmeelsed õpetajad, kes poleks mitte liiga kitsalt omas aines. Õpetajad, kes hoolivad ja vastutavad, suhtlevad õpilastega kui võrdsetega/täiskasvanutega.

Arusaav, sõbralik käitumine õpetajate poolt (tolerantsus).

Hea õppekorraldus, arukalt koostatud, läbi mõeldud õppekava

Mitte liigne tundidega ülepingutamise, korralik koormus, normaalne tunniplaan.

Paindlik suhtumine õppetöösse –perioodide–arvestuste süsteemi näol.

Õpilased saavad osa võtta neid puudutavate otsuste vastuvõtmisest, õpilasi informeeritakse koolis toimuvast.

Head, targad kaasõpilased, lähedad klassikaaslased. Nende maailmavaade: miks koolis käivad ja millega vabal ajal tegelevad. Sarnased sõbrad ja hea suhtlemine on kõige tähtsamad; ka lähedased kiindumused. Mõistvus üksteise ja ka õpetajate suhtes; üksteise toetamine ja innustamine. Üldine õppimissoov: kõik õpilased püüavad maksimaalselt oma võimete ja tahtmise piires õppida, kuigi hinded pole mõnikord head.

Meie Hugo vaim

HTG kui eliitkool – võin uhkusega öelda, et olen treffnerist.

Koolisisene rahulik, mõistev, mõnus õhkkond, kus võib olla vaba. Ühtekuuluvustunne ja kõrge tase –need on hädavajalikud ja Treffneris olemas. Kui antakse head haridust, on ka kool hea ja ülikooli saajate protsent kõrge.

Ilus, mugav, huvitav keskkond ning õppimistingimused. Uueks ja mõnusaks remonditud koolimaja. Turvatunne – võõrad ei saa sisse: kaamera on ukse juures ja valvuritädi valvab.

Kindel kord ja toetav, mõistuspärane süsteem.

Kool seisab oma õpilaste eest: loob süsteemi, mis annaks maksimaalse tulemuse aga ei piinaks liialt õpilasi ega paneks neile liiga suurt koormust.

Kuidas kujunes sõpruskond HTG-s?

HTG-s kujuneb laiem sõpruskond, sest Treffnerisse tulevad inimesed üle linna ja riigi kokku ja nende kaudu saab vähehaaval tuttavaks ka teiste koolide rahvaga.

Sõpruskond kujuneb ikka samamoodi, pole vahet, kus koolis käid: alguse saab see kohanemisest kaaslastega, järgneb sõbrunemine ja enamasti hea sõpruse kujunemine – ühesugused tunnevad ikka teineteist ära. Sõpruskond HTGs on väga hea. Siiski leiab, et mõnikord on päris kasulik hoida koolielu ja eraelu teineteisest lahus.

Leidsin kontakti klassikaaslastega kiiresti. Oma sõpruskond kujunes välja esimese paari nädala jooksul, kogu aeg on lisandunud ka uusi sõpru valikainete kursustelt, teistest klassidest, kooli üritustelt, ühiste huvide ja tegevuste põhjal, aastapäevaballidelt, laulukoorist

// Sellist sõpruskonda, mis oli 9. klassini, ei olegi kujunenud, natuke tihedamini käin läbi nendega, kellega olin koos 9. klassini. Terve klassiga küll läbi ei käi. Oma klassist on mul paar sõpra, kellega suhtlen ka väljaspool kooli, aga teistega räägin ainult siis, kui midagi vaja on.

Mida oma koolis muudaksid, kui see oleks sinu teha?

Võibolla annaksin rohkem õpilastele valida tunniplaani koostamisel Valikaineid võiks rohkem olla.

Humanitaarklassi rohkem matet, rohkem keeli, midagi sellist mida teistes koolides pole.

Reaalharu õpilased ei peaks nii palju humanitaaraineid (ajalugu, kunstiajalugu, filosoofia) õppima; üht-teist neist peaks küll teadma, aga nii põhjalikult poleks vaja. Reaalharul võiks olla 6 kohustuslikku õppeainet ja ülejäänud vabatahtlikud – nii võiks olla vähemalt 12. klassis, sest siis õpilane juba teab, mis aineid tal rohkem vaja on.

Paremaid arvutikasutamise võimalusi. Vähendaksin või liidaksin kokku mõned eba vajalikud ained lisaksin vajalikumaid.

Vähendaksin tunnikoormust – meil on iga päev 8 tundi, s.t. oleme koolis 8.00–15.30!!!

Paaristundidele vaheajad vahele, kuna 2 tundi järjest on liialt koormav.

Gümnasistidel võiks olla pisut vabam puudumiste süsteem, praegu meenutab see ranget kontrolliga asutust, kus millekski sunnitakse.

Muudaksin natuke õpetajate suhtumist õpilastesse ja vastupidi. Mõned õpetajad vahetaksin välja.

Rohkem võiks meelelahutuslikke üritusi olla, sest õppimise kõrvalt oleks hea vahel ka puhata.

Raske küsimus – sellise korraliku kooli puhul ei olekski vaja midagi muuta ja ega saakski, sest hr. Jõgi ei lubakski.

6. ÕPPEKAVA RAKENDAMIST KAJASTAVAD (OSALISELT) KOOLIDOKUMENDID. MILLISED ON TEIE KOOLI ÕPPEDOKUMENDID ÕPETAJA JAOKS, MILLISED ÕPILASE JAOKS?

Suures ja keerulises arendusprotsessis tuleb lihtsaid asju väärtustada. Näiteks koolipäeva organiseerimist, õppeprotsessi toetamist (alates kriidi olemasolust ja lõpetades efektiivsuse ja töömoraali ülevaheldamiseks vajaliku t a s u s t a m i s s ü s t e e m i g a) Koolidokumentatsioon on ühelt poolt lihtne ja kooli toiminguid korrastav asi, teisalt väljendub koolis toodetud paberites kooli mikrokliima, siin töötavate inimeste väärtushinnangud ja hoiakud.

Õpilase jaoks on kõige olulisem dokument õpinguraamat. Õpilane peab hea seisma, et õpinguraamatus oleksid kõigi kursuste hinded, jälgima, et oleks läbitud kooli lõpetamiseks vajalik kursuste arv . Siin võiks ära trükkida näiteks kooli hindamisjuhendi, kursuste passid, tunni jaotuskavad, õppeaasta töökorralduse, mitmed kontroll-lehtede vormid, mis on koolile vajalikud tagasiside saamiseks jpm. Samas peab aga iga kool ise suutma enda jaoks tähtsustada mingi dokumendi vajalikkust. Lihtsalt mingi näidise ülevõtmine toob pigem kahju kui kasu, sest kultuurikeskkonnad on erinevad.

7. MILLISED ON OMANÄOLISEKS OLEMISE RASKUSED JA RÕÖMUD?

Rõõmud on nagu igas teiseski koolis. Rõõmustad oma õpilaste saavutuste ja edu üle, kooli poolt esitatud väljakutsetega toimetuleku üle. Emotsioonide paletti lisab alati rõõmsaid värve esimene koolipäev, kooliaastapäev ja taaskohtumised vilistlastega, viimase koolipäeva

nukralt rõõmus väsimus jne.

Rõõm on seegi, et tihti tunned väsimust, kohutavat väsimust, kuid mitte kunagi tühimust, sest teekonnal, mida käid intelligentsete ja meeldivate kaaslastega, õpid ise väga palju. Rõõm on see, kui saad kooli saavutustest vihje, et valitud tee on õige.

Raskeks teeb omanäoliseks olemise see, et tuleb osata vastu seista teiste autoriteedile, mittemõistmisele. Kui me vaatame oma elule sünnihetkest käesoleva ajani, siis see on probleemide ja valikute pundar. Eriti nüüd, kus meie ühiskond on järjest isiksusekeskemaks muutumas. Üha enam tuleb ise otsustada ja valikuid teha. Sellel muutuste teekonnal antakse meile, juhtidele, täielik vabadus, kuid nõutakse:

- *Teha rohkem väiksemate ressurssidega.
- *Rahustada konkureerivaid grupeeringuid.
- *Taluda kroonilist määramatust.
- *Leppida välise toetuse vähesusega.
- *Tulla toime suure paberimahuga ja töötada kahes vahetuses.
- *Täielik vabadus muutuste tegemisel raha kulutamata, töötajaid vallandamata ja üldsust traumeerimata.

Üks näide välise toetuse puudumisest: Kursuste süsteemiga ei sobi täna koolis kehtiv dokumentatsioon. Õpilase lõputunnistusel seisev hinne ei anna mingit teavet, millise õppekava on õpilane endale koostanud, kas ta on endale valinud matemaatikast 9 kursust või 12 või 15 kursust. Tarifitseerimine ja töötasustamine peaks olema teistel alustel, jne. Oleme sellest rääkinud ja kirjutanud, kuid...Samas on mitmed OK poolt algatatud projektide tulemused jõudnud riiklikesse haridusaktidesse.

7. PALUN KIRJELDAGE VÕI JOONISTAGE OMA KOOLI VAIMU!

Pärast A. H. Tammsaaret seda teha on kaelamurdev julgustükk. Põhiolemuselt on ta samaks jäänud nagu kooli asutaja Hugo Treffneri alias härra Mauruse aegu. Et kogu tema salapära, iseloomu keerukust, ning nähtamatuid ja tabamatuid hoovusi kirjeldada, on vaja rahvakirjaniku sulge. Mulle meeldib kujutleda teda ütlemas sõnu, mis tulenevad ta enda sügavast loomusest:

Peab tegema juba ainult sellepärast, et ilma tegemiseta pole võimist, oskust ega meisterlikkust, ilma meisterlikkusest aga puudub õige rahuldus, enesest lugupidamine

Kas tead, et sinu kool on omanäoline kool? Mida see sinu jaoks tähendab?

Omanäolisest koolist tulevad omanäolised inimesed. Samuti tulevad meie koolist kõige täiskasvanulikuma inimesed just tänu sellele, et meil on ainult gümnaasiumiosa. Õpilased on kõik, või vähemalt enamus, omanäolised, huvitavad ja isikupärased, teistsugused siia ei saagi.

Siin on sõbralikud, avatud, targad ja omapärased õpetajad.

Kool nagu iga teinegi, aga samas on siin "miski", mis muudab selle eriliseks – ajalugu ja traditsioonid, teistsugune õppekava, õppimise kord ning õpetamise meetodid, huvitavad õpetajad ja õpilased – kõik kokku kujundabki ühe hea ja huvitava kooli.

Õhkkond on eriline, meil on koolis suhteliselt ühtlane "perekond", ei ole erilisi kampade vahelisi tülisid ega skandaale. Siin tõesti õpitakse, peetakse lugu haridusest, õpilased on ise aktiivsed. Süsteem on range, aga inimlik.

Mulle meeldib, et seoses sellega, et minu kool on omanäoline, austusväärne ja kõrgelt hinnatud, tunnen ka ennast pisut erilise ja uhkena. Teiste koolide õpilased kalduvad arvama, et oleme ülbeks läinud – seda ma küll ei arva, kuid uhke tunne on siin siiski käia.

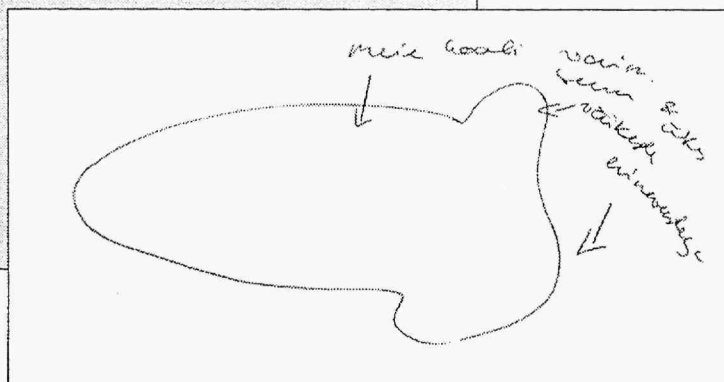
*Kas kooli vaim käib sinuga kõikjal kaasas või on ta kohalolekut tunda vaid koolimajas?
Kirjelda oma kooli vaimu mõne lausega/või joonista!*

No see käib igal pool kaasas. See on suures osas mõtteviis, mis siin koolis aina süveneb. Kooli vaim – Su enese haridustase, suhtumine oma kooli ja haridusse üldse. Öeldakse, et Treffneri vaimu moodustavad just need inimesed, kes siin õpivad ja mina olen ju üks nendest. HTG vaim on igaühe nägu ja avaldub siis, kui teda vajatakse.

Meie kooli vaim on suur, tark, muhe, hästi armas, aitab mind pidevalt oma suurte teadmistega, hoiab silma peal ja innustab õppima. Ta on Tartu vaimu väike vend.

Hugot pole keegi näinud – vaimu ei näe, teda ainult tuntakse –, kuid ta on olemas, vähemalt meie jaoks kindlasti. Kaasa tuleb igale poole – tuli ka anatoomikumi ega põlenud füüsikaklassi ära. Restaureeritud hooneski on ta taas meiega. Hugo vaim elab Treffneri aualas, võltsmarmorist seintes ja mustas nimedega marmortahvlis – vähemalt mina tunnen teda alati seal, eriti kui kogu kool koos on. Hugo on sümbol, kelle olemasolu saab täielikult mõista vaid HTG õpetaja, õpilane, vilistlane.

//Ei käi minuga vaimu kaasas ja näinud ka pole, sellesse usub ainult kooli juhtkond.

ÕPPEKAVA

1. KAS TEIE KOOLIS ON VÕIMALIK VARIEERIDA ÕPPEAEGA 2...4 AASTAT? (KOOLIJUHTIMINE DEMOKRAATLIKUS ÜHISKONNAS, 1999, LK.48) KAS SEDA KASUTATAKSE?

On võimalik. Kasutatakse ja on kasutatud ainult erandjuhtumitel, sest seadus ei võimalda õppeaja pikendamist nelja aastani. Kahe aastaga lõpetamine on veelgi erandlikum, sest õpilaste koormus on suur ja ainemahud ülepaistatud.

2. KAS ON VÕIMALIK SOORITADA TSÜKLTITE KONTROLLTÖÖD, ARVESTUSED, EKSA MID EKSTERNINA, ILMA AINETUNDIDEST OSA VÕTMATA?

On võimalik. Kasutatakse üksikute kursuste korral, kuid reegel see ei ole, sest püüame õppetööd siiski nii individualiseerida, et õpilaste võimed maksimaalselt realiseeruksid.

3. KAS TEIE KOOLI ÕPILASEL ON VÕIMALIK KASUTADA AKADEEMILIST PUHKUST?

Selliseid vastutulekuid on tehtud. Meie kogemusele tuginedes arvame, et selline võimalus peaks ka PGSi sisse kirjutatud olema. Praegu tuleb õpilane siiski koolist ajutiselt välja arvata.

4. KUI GÜMNAASIUMIÕPILASED ON END ORIENTEERINUD MAKSIMAALSELT HEALE KÜPSUSEKSAMITE SOORITAMISELE, KAS JÄÄB SIIS ÕPPEKAVAS VEEL RUUMI VALIK- JA VABAAINETELE, ISESEISVA UURIMISTÖÖ TEGEMISELE?

Jääb, aga vähem kui me sooviksime. Riiklik kohustuslik tüvi peaks olema radikaalselt vähendatud.

5. KUIDAS TÖÖTAB TSÜKLIÕPE?

Õppeaasta on jaotatud viieks perioodiks, mille pikkus on seitse

nädalat. Iga periood sisaldab mitte enam kui kuus ainekursust. Õpilane saab nüüd keskenduda ainult 5 – 6le õppeainele.

Iga periood lõpeb konsultatsioonide ja arvestuste nädalaga. Kursuste

hindamiskriteeriumid on täpsustatud ja õpilastele teatavaks tehtud. Vähenenud on subjektiivne faktor õpilaste hindamisel. Jooksev hindamine on soovitatav.

Õppematerjal on jaotatud terviklikeks, loogilisteks kursusteks. Õpetaja saab lugeda talle meelepäraseid kursusi. Õpetajate koostöö on paratamatu. Intensiivistunud on õppeaja kasutamine. Koolihoone renoveerimise edenemisega ja ruumide juurdesaamise probleemi lahenedes tahame liikuda selles suunas, kus õppija hakkab järjest enam ise konstrueerima enda jaoks sisemiselt motiveeritud hariduse sisu. Suureneb õppija vastutus oma õpitulemuste eest: ise valin - ise vastutan. See oli viis aastat tagasi käivitunud kooliuuenduse üks põhilistest eesmärkidest, et õpilane õpiks ja harjuks ise valima, otsustama ning vastutama oma kavatsuste teoks tegemise eest talle pakutavate võimaluste piires.

Õppeprotsessi ümberkorraldamine on võimaldanud meil suunata rohkem tähelepanu andekate laste õpetamisele, traumeerimata ja ära võtmata edutunnet vähemandekatelt. Selleks loob eeldused õpilaste valikuvõimaluste suurenemine ja individualiseerituma õpetuse lisandumine.

Vähenenud on seostamata õppematerjali hulk ja muutunud koolikultuur. Ühe perioodi kursused moodustavad loogiliselt terviklikke plokkke. See toimub läbi õpetajate tiheda koostöö, kus peale oma aine hea tundmise peab omama ülevaadet ka naaberainetest. Selleks on toimunud struktuuralsed muutused. Traditsioonilised aineseksioonid on asendunud osakondadega: reaali-, humanitaar-, loodusteaduste ja -keelteosakond.

Kui tõmmata paralleele vana Treffooniaga, siis sealgi tuli maapoiss kooli, kui talutööd võimaldasid. Istus klassi, mille tasemele mingis aines ta arvas oma teadmised küündivat. Kui õppetükid osutusid arusaamatuks, siis läks klass allapoole, või kui õpetaja jutt oli liiga lihtne ja tuttav, klass ülespoole. Nii võis ühte ainet õppida ühes klassis ja teist teises klassis. Täiesti kursuseõppega kool ja õppija enda vastutus.

- Kas on ka ilma tsükliteta ainetunde?

Füüsika, keemia, bioloogia praktikumid ja kehaline kasvatus.

ÕPETAJAD:

1. Kas tsükklilise ainekava koostamine erineb tavapärase ainekava koostamisest?

Millised on tsükliõppe tugevad ja nõrgad küljed teie kogemuse põhjal?

Tsükklilise ainekava koostamine erineb mõningal määral tavapärase ainekava koostamisest: vajalik on väga täpne aja planeerimine.

Tugevad küljed:

- On võimalik parem ainetevaheline integratsioon.

- Õpetamise eesmärgid joonistuvad selgemalt välja.

- Õpilased on iseseisvamad.

Nõrgad küljed:

- Igasugused üritused, pühad, haigusepäevad jne. ei võimalda materjali alati planeeritud kujul läbi võtta; vahel krubime tempo väga üles. Töö on pidevalt väga pingeline, aga nii õpilane kui õpetaja vajavad ka lõõgastumist

- Õppimine tsükklite kaupa ei sobi kõigile õpilastele, see tekitab stressi, lisaprobleeme, millele lahenduse leidmine on keeruline. Arvestuseks peab õpilane selgeks tegema väga suure hulga materjali. Õppimine on siis tihti mehaaniline, materjal pähe tuubitud ning ununeb mõne nädalaga. Õpitu kinnistamiseks ja töötulemuste analüüsiks aeg puudub.

2. Teie kooli direktor väärtustab õppimise osana küsimisostkust (ÕpL 14.01.2000).

Kuidas jätta tunnis aega, et õpilased saaksid küsimusi esitada ja arutleda, sest ainemahud on ju suured?

Milliseid toimivaid meetodeid tahaksite soovitada?

Koolis maksab arendada väitlusostkust.

Tunnis saab edukalt teha rühmatööd.

Kui töö käigus tekib küsimusi, tuleb neile kohe vastata ning mõni plaanitud harjutus või osa jätta iseseisvaks tutvumiseks (seega suurem kodutööde maht).

3. Mis on teie arust HTG populaarsuse põhjused?

HTG-l on ülimalt soodne asukoht: Tartus ja südalinnas.

Õpetajad on põnevad, meeldivad, tolerantsed, noored ning arenemisvõimelised.

Õpilased on sõbralikud, sallivad, orienteeritud õppimisele.

Õpilastele pakutakse huvitavaid võimalusi kooliväliseks tegevuseks.

Traditsiooniliselt kõrge õpetamise ning ülikooli sissesäämise tase.

Vanemate põlvkondade eeskuju, ka nostalgia toob lapsed taas Treffnerisse. Kui keegi on Treffoonia vilistlane, soovivatatakse noortelegi sama kooliteed.

4. Millised on omanäoliseks olemise raskused ja rõõmud?

Töörõõmud:

- avalikkuse tähelepanu
- koolitustegevus, arenemisvõimalus
- tihedad kontaktid teiste koolidega
- suur konkurss, võimalik valida õpilasi

Raskused:

- palju pingeid, sest vastutus suur
- avalikkuse tähelepanu

5. Palun kirjeldage või joonistage oma kooli vaimu!

Hugo vaim:

Hetkel üsnä kurva ja närtsinud olekuga, sest koolis on palju probleeme (ehitustööd, õppetöö korraldamine ja suhtlemisvõimalused kolleegidega praeguses komplitseeritud olukorras)

- Mille põhjal kujunevad õpirühmad?

Sõltub ressursidest (raha, õpperuumid). Osa aineid tuleb rühmades õpetada: võõrkeeled, kehaline kasvatus, praktikumid. Valikainete rühmad kujunevad õpilaste valikute põhjal: paralleelklasside õpilastest rühmad või ülekoolilised rühmad.

6. MILLISED ON HTG HINDAMISJUHENDI PÕHIKRITEERIUMID? MIDA JA KEDA HINDATE?

Arvan, et õpilaste hindamises avaldub kõige ehedamalt koolikultuur. Muus osas vt. küsimus 5.

7. OMA KOOLI ÕPPEKAVAGA TÖÖTADES OLETE LEIDNUD ROHKESTI HÄID IDEID.

- **MILLISE IDEE TEOSTUMISE JA TOIMIMISE ÜLE TUNNETE RÕÖMU?**

- **MILLINE ON RIIULILE JÄÄNUD IDEE, MIDA TAHAKSITE TEOSTADA, AGA EI SAA. MIKS?**

Olime ja oleme arvamusel, et koolisisese õppeprotsessi korraldus on õppuri oskuste ja suhtumiste kujundamisel mitte vähem tähtis kui ainetunnis omandatu. Õppetöö korraldus koolis on üks kooli õppekava komponente.

Uuenemiseprotsess Hugo Treffneri Gümnaasiumis on haaranud koolitöö väga erinevaid tahkusi. Kuid oluline osa tööst on veel ees. Arvame, et kursuste süsteem meie koolis on loonud soodsa keskkonna innovaatiliste ideede realiseerimiseks. Samas tuleb tõdeda, et on tekkinud uusi probleeme ja ümberhindamisi, mis ei haaku kolm aastat tagasi kavandatuga. Nende kolme aasta jooksul on meie arusaamad oluliselt avardunud, mis on ka põhjuseks, et mõned eesmärkidest on muutunud enne nende saavutamist. Lahendamist ootab küsimus nii õpetajate kui õpilaste osalemisest kooliarenduses tervikuna. See sunnib tegutsema õpilaste valikuvõimaluste suurendamise suunas. Samuti on vaja õpetajate täiendõppe ja selle konkreetse sisu abil määratleda meie kooli õppekava läbivad mõisted, ühised väärtused ja põhimõtted, mis oleksid aluseks õppimise kui protsessi

iseloому teadlikuks muutmisel.

Meie kooli eripäraks on see, et meil õpivad ainult üldhariduskooli kõige vanema astme õpilased. Selles kooliastmes õppimine on vabatahtlik. Tingituna sellest ja soovist laiendada õpilaste valikuvõimalusi oma hariduse sisu kujundamisel, oleme oma kooli õppekavasse sisse toonud humanitaarsuuna, s.o. võimaluse õppida süvendatult humanitaartsükli aineid. Reaalsuund ja loodusteaduslik suund omavad meie koolis pikaajalisi ja häid traditsioone oma väljakujunenud ainemahtude ja sisudega ning kursuste ajalise järgnevusega. **Kooli ÕK kolme suuna kaudu teostub tasakaalustatud**

ja integratiivne õppeprotsess, mille juhendajateks-suunajateks on muutunud rollis õpetajad. Seega on meie koolis kaetud Eesti üldhariduskooli traditsioonilised süvaõppe suunad. Kõigis kolmes harus pakutavad kursused peavad olema terviklikud, mitte lihtsalt osa õppeainest. Terviku loomine ja selle integreerimine aine- ja kooliprogrammi ongi üks ülesannetest, mille lahendamine seisab kogu kooli õpetajaskonna ees. (Enamus õpetajaid õpetab üksi, suletud uste taga, isoleeritud ja eraldatud keskkonnas, oma klassis. Tavaliselt seal tehtavast ja toimuvast vaikitakse. Vaikijat on teatavasti aga raske õpetada. Aga tahaks jõuda selleni, et me kõik oskaksime süstemaatiliselt kirjeldada tulemusi, milleni tahame jõuda.)

Miks ei ole kõik läinud nii libedalt nagu tahaks?

On üks sügava sisuga mõttetera, mida armastab korrata meie õppealajuhataja:

“MAAILMA POLE ME PÄRINUD MITTE OMA VANEMATELT, VAID LAENANUD OMA LASTELT.”

Järjest lühenevad muutuste toimumise ajalised vahemikud. Koolis on see eriti tunnetatav. Väljakutsed, mida esitab meie koolidele ühiskond, käivad õpetajatele sageli üle jõu. Maailmas toimuvate pidevate haridusreformide käigus tekkinud muutustega on kaasnenu nõue, et koolid oma probleemidega ise toime tuleksid, looksid enesehindamise kultuuri. Ilma sellise kultuurita pole võimalik kiirete muutusega kohaneda, rääkimata sellest, et olla nende esilekutsuja. Me peaksime juba piisavalt olema õppinud riiklike eksamite süsteemist. Sealt saadava informatsiooni kvaliteet on seatud kahtluse alla. **Kui keegi arvab, et õiglasema pildi koolist annaks veel teatud hulga erinevate numbriliste näitajate loomine, siis on see sügavalt ekslik arusaam.** Ainult numbritega väljendatud eesmärkide tagaajamine viib meid lühinägeliku mõtlemiseni. Parandused hariduses ei ole võimalikud. Ükski muutus hariduses ei ole lollikindel.

Uurimisretkel käis Aime Jaagus

LUGEMINE ON KIRJUTAMINE ON MÕTLEMINE

2000. aasta seitsmendal päeval (st 7. jaanuaril) toimus Tallinna Pedagoogikaülikooli aulas Eesti Lugemisühingu ja projekti "Lugemine ja kirjutamine iseseisva mõtleja kujunemiseks" ühiskonverents "Lugemine on kirjutamine on mõtlemine". Täendusriikas algus uuele aastale.

Konverentsil oli muljetavaldavalt rohkesti osavõtjaid, valdavalt iseseisva mõtleja projektis osalevad õpetajad. Kuigi need inimesed on tõenäoliselt paljudes küsimustes erinevatel seisukohtadel, valutavad nad kõik südant mõtleva inimese pärast.

Ei ole pääsu mõtlemisest, ei ole pääsu mõtlemise õpetamisest – võiks sõnastada konverentsi põhihoiaku.

21. sajandil pole võimalik toime tulla, oskamata iseseisvalt mõtelda ja otsustada ning koostöös tegutseda. Seda tuleb õppida. 21. sajandil pole võimalik olla õpetaja, oskamata õpetada õppimiskursusi, tekitamata huvi õppimise ja mõtlemise vastu.

Tulev aeg vajab iseseisvalt mõtlevaid ja õppivaid inimesi. Olev aeg vajab õpetajaid, kes oskaksid kujundada iseseisvat mõtlejat ning huvilist õppijat.

Hommikupoolikul kuulati konverentsi sõnavõtte ja ettekandeid. Mõningaid noppeid sealt:

Mari Kadakas:

"Nii spetsiifilise eesmärgina ei ole varem mõtleva inimese kujundamist õppekavasse sisse kirjutatud. Kas meie õpetaja on selleks valmis? See jääb kooli ainekavade (õpetaja töökavade) hooleks ja mureks, kuidas neid ülesandeid sisse planeerida, et kujuneks mõtlev inimene.

Lugemine ja kirjutamine on baasoskused. Õpetaja ei ole ise õppinud mõtlema. Õppekava annab ainult orientatsiooni, kuid ei anna konkreetsetust."

Mall Hellam:

"Muutuvas ühiskonnas vajatakse uusi oskusi, järelikult ka uusi õpetamismeetodeid. Ilma uuendusteta ei saa toimuda mõtteviisi muutust. Õpetaja peab aitama last juhtida läbi infotulva iseseisvaks, kriitiliseks mõtlejaks. Eesti õpetajakoolitus aga ei vasta sellele. Noor inimene peab arutluse kaudu saama arendada oma kriitilist meelt. Õnneks on Avatud Eesti Fondi kursuste kaudu tekitatud kriitiline mass õppimisjanus õpetajaid."

Ene Mägi:

"On vajadus arendada õppekava teisiti ja kirjutada õpikuid teisiti. Inimene on meil veel tervikuna avastamata. Ilma õppima õpetamiseta ei ole võimalik kujundada iseseisvalt ja kriitiliselt mõtlemaid inimesi. Peale faktiteadmiste peab kujunema ka vaimne ruum, kuhu talletada pagas, millesse tulevases elus tugineda."

Airi Liimets:

"Inimesed loevad üha vähem raamatuid. Raamatute infoallikana kasutamist väldivad need, kes väldivad vaimset pingutust, järelkult lugemine on ka mõtlemine. Inimese kõige olulisemaks tunnuseks peetakse küsimisvõimet."

Meeli Pandis:

"Lugemisühing on selleks, et lugejale jätkuks raamatuid, et raamatutele jätkuks lugejaid ja et lugeja leiaks raamatu."

Pole võimalik kujundada õppijat, olemata ise valmis õppima. Pärast lõunat oli konverentsi 250 osalejale võimalik valida 8 erineva töötoa vahel.

TÖÖTUBA NR.1 kandis kõlavat nimetust - **"21. sajandi õpik"**, seega suurest avastamisrõõmest liitusin tulevikku vaatava seltskonnaga. Meile tutvustati arvutiprogrammi, mis on internetis aadressil <http://greta.cs.ios.ee/~kalda/erni.html> ja mis kannab nime "Eesti kirjanduslugu tekstides 1924-1925"

Tegemist on Mari Laaki magistratöö laiendamisega, kus kirjandustekstide juures puudub seletav tekst, nii võib iga õpilane/õpetaja/üliõpilane algmaterjaliga tutvudes kokku kirjutada oma kirjandusloo. Kuna autorite kollektiiv on kasutanud palju ka erifondide algmaterjali, siis on tulemuseks kirju ja huvitav tekstide kogu. Töötamisel on abiks märksõnade süsteem, võimalik on leida põhimõisteid, fotosid, lühiinfot autoritest, taustsüsteemi täiendamiseks ajatelg.

Praktiliseks tööks oli ühe tunni läbitegemine: futurism eesti luules (näiteid Erni Hiire loomingust).

Ajalooõpetajale on kõige väärtuslikumaks just fotodekogu materjal, kirjanduslikke näidete põimimine kultuuriajaloo tundidesse nõuab keskmisest enamat kirjandusetundmist ja -armastust. Mõnus oli end paigutada 1924. aasta olustikku, sellesse kirevasse, mitmekülgsesse, uuest ja uudsusest vaimustunud autorite ringi, olla noorur.

(Kes on noorur? Vastused eelnimetatud aadressil internetis.)

Autoritel on kavas luua veel linkide süsteem, mõeldud on kirjandikirjutamisõpetuse

ja tunnikonspektide juurdelisamisele. Ehk ongi 21. sajandi õpikud vaid internetis ja paksude raamatute vedamine päevast päeva asendub sõrmeklõbinaga klaviatuuriklahvidel?

Töötuba külastas Tiina Kilumets

TEISES TÖÖTOAS tutvustas Espoo Karamzini kooli õpetaja Teresia Volotinen Soomes edukalt töötavat projekti **"Matilda"**.

See on arvutipõhine kirjandushuviliste laste ring, kus suheldakse, et loetud raamatute üle arutleda. Virtuaalses jututoas osaleb 8 õpilast 3-4 eri koolist õpetaja juhendamisel. Teresia, kes ka ise on üks juhendajatest, püüas sellise suhtlemise juures kõige olulisemaks, et lapsed, kes vaatamata kõigile muudele tehnikaaja ahvatlustele, ikka armastavad raamatuid lugeda, leiavad uusi sõpru, kes on samasugused "kirjandushullud", kellelt saab põnevaid soovitusi, millist raamatut lugeda, kellega saab vaielda, ja kellelt saab tuge oma tänapäeval mitte eriti populaarses harrastuses. Lapsed ei suhtle mitte ainult arvuti kaudu, vaid saavad ka kokku, et täita erinevaid ja põnevaid interaktiivseid ülesandeid, mis on seotud loetud raamatute tekstiga. Lapsed kogunevad ka selleks, et kohtuda silmast silma kirjanikega.

"Matilda" koduleheküljel (soome, rootsi ja inglise keeles) on mitmesugust infot, näiteks lugemisprogrammide kohta. Need on 8 eri valdkonda, kus soovitatavate raamatute loendid, näiteks ajaloolised lood, põnevikud, muinasjutud jne. Nende seast valitakse "kuu raamat", mida kõik loevad, et oleks alus ka ühistele aruteludele. Huvilised saavad teavet ka autorite ja kirjasaatjate kohta. Iga laps ja ka õpetaja peavad lugemispäevikut, milles kirjapandud muljeid jagatakse teistega kas e-maili teel või kohtumistel. Pärast iga raamatu lugemist saadab laps oma kommentaarid õpetajale ning rühmakaaslastele, igaüks saab õpetajalt ka vastuse.

Praegu tegutsevad "Matilda" ringid 11 Soome koolis. "Matilda", mida finantseerivad Espoo linn ja Soome haridusministeerium, on saanud palju tunnustust, sealhulgas ka Rahvusvahelise Lugemisühingu auhinna.

Alates 10. jaanuarist saavad ka meie lapsed osaleda selles põnevas ja arendavas tegevuses: on käivitumas eestikeelne kodulehekülg. Usun, et selline tegevus leiab ka Eestis arvukalt sõpru. Kõigepealt tuleks läbi lugeda Roald Dahli vahva raamat "Matilda", mis on eesti keeles ilmunud ja avada lisainfo saamiseks "Matilda" kodulehekülg: www.edu.espoo.fi/~matilda/

Töötoas käis Katrin Kalamees Nõmme Gümnaasiumist

KOLMANDAS TÖÖTOAS tutvustati heategevusprogrammi **"Raamat lapselt lapsele"**

Programmi eesmärk on tutvustada eelkooliealistele raamatut kui sellist. Raamatuid kirjutavad omaloominguna kooliõpilased (lapselt lapsele) Soovitakse toetada neid peresid, kus on vähe raamatuid. Samuti tahetakse süvendada kohalike lasteasutuste vahelisi sidemeid.

Milleks veel hea:

- lapsed saavad arendada fantaasiat;
- lapsed saavad teha grupitööd;
- saab tutvustada raamatut üldse.

Töötoast tegi märkmed Katre Maidla

Konverentsi raames väljakuulutatud töötubadest köitis minu pilku ja mõtet **TÖÖTUBA "Ajutegevuse seaduspärasustele toetuv õpetamine"** (läbiviijad Anneli Loodus ja Koidu Tani-Jürisoo)

Töötoa lõppedes olin veendunud, et tegin õige valiku enda jaoks ja nüüd, juba ümberlülitanud igapäevasesse kooliellu, selekteerub ikka rohkem kuuldu ja töötoas ise läbikogetu.

Tavaliselt me ei teadvusta enesele, miks me teeme nii või teisiti, me lihtsalt tegutseme, käitume, omistame maailma asjadele tähendusi, jätame meelde või püüame tahtlikult või tahtmatult kuuldu nähtut oma mälust kustutada.

Palju asju toimuks teisiti, kui me teadvustaksime rohkem oma AJU omadusi, tema tegevuse seaduspärasusi ja rolli meie elus!

Arvestades uute õpikeskkondadega, kus sotsiaalsuse teguril on oma, väga tähtis roll ja võttes teadmiseks, et meie aju on meie käitumise, mõtlemise koordineerija, on õpetajal vaja igapäevatoos lastega seda kõike arvestada. Seega ajutegevuse parem tundmine lubab efektiivsemalt nii õppida kui õpetada.

Millega tegeleb meie aju? Mida võiks temast teada iga päev laste ette tundi minev õpetaja? Nendele küsimustele otsisid töötoas vastuseid osalejad ja läbiviijad.

Võib öelda, et töötoa töötoas pakutu andis mulle selle lühikese, kuid väga sisukalt organiseeritud aja jooksul mõtlemisainet ja äratundmisrõõmu

Töötoas osales Kadri Trahv

Konverentsi venekeelne **TÖÖTUBA** töötas teemal **"RWCT metoodika vene ja eesti kooli integratsiooni teenistuses"**. Tööd juhtisid Tatjana Tabakina Keila Vene Gümnaasiumist ja Gennadi Bõkov Narva Kreenholmi Koolist. Töötoas käsitletud teema sissejuhatuseks pakuti töötoa üldteemast tulenevalt 4 väidet, misjärel osavõtjad jagunesid gruppidesse, et diskussioonivõrgu kaudu ühe alateema kohta seisukoht võtta. Gruppide meelisteemaks osutus mõttearendus: "Kas RWCT on universaalne õppemetoodika, mis lahendab venekeelse kooli integratsiooniprobleemid nii õppe- kui kasvatustöö tasemel." Grupitööde tulemusena leiti, et RWCT metoodikat ei tohi absolutiseerida ega pidada seda kõiki probleeme lahendavaks võluväeks. Samas aga leiti, et RWCT tundmine ja kasutamine õppeprotsessis soodustab tõhusalt venekeelse kooli õpikeskkonna muutumist avatuse ja loovuse suunas. Seetõttu resümeerisid töögrupi juhid töötoa kokkuvõttes, et metoodika levimiseks tasub jõupingutusi teha.

Töötoas osales Hiie Asser

Juba enne konverentsi ametlikku algust ning kõigil vaheaegadel oli võimalik uurida stendiettekandeid – õpilaste töid ja muid materjale, mis olid valminud projektis "Lugemine ja kirjutamine iseseisva mõtleja kujunemiseks". Väljapanek andis kinnitust, et need meetodid toimivad, ning tekitas võimaluse taas kogeda, kui erinevaid teemasid võib õppida, kui erinevaid probleeme uurida ja kui huvitavaid lahendusi leida samale meetodile toetudes. Stendiettekannete osa võiks tulevikus veelgi avaram olla.

Konverentsi üldine meeleolu oli elev, toetav ja mõtlemisvalmis.

Osalejate soov, et konverents peaks muutuma traditsiooniliseks, öeldi selgelt välja.

Konverentsil käisid Mari Karm ja Liis Aavaste

9.-11. detsembril 1999.a. toimus Viinis Rahvusvahelise Lugemisühingu konverents European Leadership Conference.

Reisikaaslased:

Meeli Pandis, EstRA juhatuse esimees (presidendi rollis), TPÜ lektor eripedagoogika osakonnas;

Katrin Poom-Valickis, EstRA juhatuse välissekretär, TPÜ doktorant, RWCT projekti juht Eestis.

Esimesele plenaaristungile oli end kirja pannud 67 delegaati 29 riigist, loendust ei korraldatud, kuid tundus, et enamik oli kohal. Tervitused, tutvustused, jällenägemisrõõm, aga ka oodatav tööka. Minu jaoks täpsustusi juba tuttavad nimed konkreetsete nägudega. Hakkas kujunema ülevaade sellest, kui suur on IRA liikmeskond (ootuspäraselt oli enamik osavõtjaid USA-st). Rõõmu tegi see, et 33% kohalviibijaist olid õpetajaid. Hilisem suhtlemine selgitas, et suur osa kohal tulnuist töötavad hälviklastega (eripedagoogid, logopeedid, nõustajad). See tekitas lootust, et üha enam hakatakse pöörama tähelepanu erineva tasemega laste lugema õpetamise küsimustele erinevates keeltes. Muidugi võib tekkida oht nende ideede levikuks, mis sobivad ainult inglise keelt kõnelevatele maadele. Eestimaal on juba vastavaid märke: vihjatakse, et "USA lapsed teevad nii, pole põhjust arvata, et Eesti laps on rumalam..." Polegi rumalam, ainult et keelelised erinevused unustatakse mõnikord ära. Loota tuleb vaid sellele, et oskame leida selle ühise, mis sobib kõigile ja kriitiliselt hinnata pakutavat oma keele spetsiifika seisukohalt.

10.dets., reede

hommikusi töötubasid oli kolm ja kuna meid Eestist oli samuti kolm, otsustasime end võrdselt nende vahel ära jaotada. Mina valisin töötoa oma südamehääle järgi. Mind huvitasid lugemisühingute koostöö võimalused (EstRA ja FinRA näitel). Töötuba juhatasid Meeli Pandis ja Paula Malin. Ja ma ei kahetse. Mind köitis töötoa korraldus: materjali esitamine ja kuulajate aktiveerimine. See oli näide ühest võimalikust viisist teemat köitvalt esitada ja kohalviibijaid osalema panna. Võlus ka võimalus kuulda ühes ruumis lühikese aja jooksul väga erinevaid keeli (ja kogeda, et sellises keeltepaabelis korraga ei meenu, kuidas tõlkida vene keelde "kirjutamine" ja "lugemine"!), näha oma silmaga, kuidas kirjutatakse araabia ja heebrea keeles (suunaga paremalt vasakule) ja saada teada, mis vahe nende keelte kirja-pildil on. Kokkuvõtteks võin öelda, et töötuba andis mulle eredaid killukesi oma emakeele erididaktika loengute täiustamiseks nii sisuliselt kui vormiliselt; meeldivatest emotsioonidest rääkimata!

Tervitav oli, et iga töötoa lõpp oli ajalisel määratlend ja kokkuvõtte tehti kohe ühisel istungil. (Siit oleks midagi õppida ka meie konverentsidel, kus traditsiooniliselt tehakse kokkuvõtted lõpp-plenaaristungil.)

Kohvipaus oli mõnusalt pikk – aega jagus nii tassikesele kohvile kui ka suhtlemiseks. (Tasub mõelda, kas meil enamasti levinud 15-minutit kohvipaus on ikka parim. Paljud tulevad konverentsidele lootustega kohata vanu tuttavaid ja sõpru ning isiklike kontaktide vajalikkust ei saa eirata.)

Järgmises töötoas sattusin kuulama iirlaste kogemusi konverentside korraldamisest (*“How to run conferences”*). Nende 25 rahvusvahelise konverentsi korraldamise kogemus andis selle töötoa läbiviimiseks igati õigustuse. Et töötoas osalejad saaksid täie tähelepanuga kuulata esinejat, olid ettekannete tekstid trükitud ja jagati kuulajatele jagati hiljem kätte. (Siiski oleks oodanud tekste enne ettekannet, et teha omapoolseid märkmeid kohe teksti sisse.) Näidispaaberid konverentside korraldamise kohta jagati taas kõikidele põhjalikumaks (koduseks!) tutvumiseks. Neis polnud midagi uut, küll aga leidis kinnitust arusaam, et mida täpsemalt on fikseeritud ülevaade tehtust, seda kergem on alustada uue korraldamist. Scripta manet! Vigadest õpitakse, aga ainult siis, kui need meeles püsivad!

Brenda Townsendi finantstegevust puudutav ettekanne rõhutas vajadust olla maksimaalselt täpne rahaasjades: sõlmida detailsed kokkulepped, hoida alles rahalised dokumendid. Vajalikud nõuanded eriti nendele, kelle kaudu liigub ühisraha. Selgus suurendab usaldust!

Õhtustest töötubadest valisin enda jaoks välja RWCT (*Reading and Writing for Critical Thinking*) projekti tutvustuse Ungari näitel. Réka Demeteri ettekanne oli meile hästi mõistetav, kuna nende üldised arenguprobleemid kattuvad paljuski Eesti omadega. (Endise sotsialistliku maa vabanemine ei toonud kohe kaasa sisemisi muutusi, tugevalt oldi kinni vanades töekspidamistes, ei suudetud oma ideedega välja tulla ja vajaka jäi julgusest vastutust kanda.) Projekti esmaseks eesmärgiks seatigi iseseisva mõtlemise julgustamine ja õpetajate kaasamine rahvusvahelistesse projektidesse. R. Demeter püüdis samasugust projekti käivitada ka Rumeenias, paraku edutult. Takistustena loetles ta kultuurilisi, keelelisi, ka mentaliteedi küsimusi. Projektiga on liitunud enamasti humanitaarainete õpetajad, mõned bioloogid ja ajaloolased, üldse puudub huvi asja vastu reaalinete õpetajatel. USA-s liitusid sellega õpetajad, kelle sooviks oli muuta õpetamise senist süsteemi. R. Demeter kurtis vähest koostööd erinevate tasandite vahel, vastuseisu kõigele, mis tuleb USA-st (ei suudeta teha valikut), esmatähtsaks pidas ta vähest sidet praktilise koolieluga.

Tõstatus probleem, miks Idast pärit ideed ei levi Läänes, levib see, mis tuleb Ameerikast. Tegelikuses on ju igal riigil midagi pakkuda, mis võiks olla naabrile huvitav. RWCT-gi on tugevasti L.Võgotski ideedele toetuv. Vene koolkonna ja seeläbi ka Eesti eripedagoogikas kasutatakse vastavaid soovitusi hälviklaste õpetamisel. On äärmiselt positiivne, et aktiivõppe meetodid jõuavad ka tavakooli klassi, kuid seejuures on suures klassikollektiivis üsna raske korraldada rühmatööd ja suureneb oht õpiraskustega laste kõrvalejäämiseks. “Veduriteks” osutuvad nutikad lapsed.

Mina näeksin veelgi suuremat edu projektile, kui selle idee propageerijad leiaksid võimaluse süveneda nõrgemate (mitte puuetega!) laste kaasamisse. Selleks oleks otstarbekas kindlustada oma teoreetilist tagalat ning luua soovitatavate põnevate ja lapsi huvitavate võtete samm-sammuline erinevate raskusastmetega süsteem tööks tekstidega.

Tõstatus probleem, miks idast pärit ideed ei levi Läänes, levib see, mis tuleb Ameerikas. Tegelikuses on ju igal riigil midagi pakkuda, mis võiks olla naabrile huvitav.

11.dets. laupäev

Hommikuse plenaaristungi sisustasid Pehr-Olof Rönholm ja Ann-Sofie Lyytinen-Lund. Tuttavad FinRA juhatusest juba ammu, esitasid nad nauditavalt minu jaoks ehk kõige huvitavama ettekande: *Leadership for Literacy in School as learning & changing environments*, mis kõigepealt laiendas minu jaoks sõna *juhtimine* semantiliselt välja: tõepoolest, ka koolis käib ju õppeprotsessi juhtimine. Jagatud mõtted osutusid tuumakaiks, andes mõtteid erinevatele tasanditele (pedagoogiline personal koolis, õpetajate ühendused, direktsioon, individuaalne vastutus) Mõlemad ettekandjad on praktilise pedagoogilise kogemusega, mis teeb nende jutu eriti veenvaks, P.-O. Rönholm on lisaks veel eripedagoog, kümneaastase direktorikogemusega, ka raamatutekstide autor. Keda siis veel

Mis oli iva: õpetajad on enamasti üksi

uskuda, kui mitte teda!

Mis oli iva: õpetajad on enamasti üksi. Selle plussiks on vastutus ja oma mõtete realiseerimise võimalus. Puudusena märgiti aga liigset kapseldumist, koostöö puudumist, enesearengu piiratust, teiste kogemuste hankimise puudulikkust.

Suhtlemine peaks olema aga kasulik nii õpetajatele kui lõppkokkuvõttes ka lastele. Ettekandjad rõhutasid suhtlemist kui vajalikku baasi edendamiseks üldse. Vaja on tõsta enesekindlust, vastutada oma ettevõtmise eest, riskida ja täiendada oma professionaalsust. Rõhutati vajadust mitte ainult kasutada energiat, vaid ka koguda seda.

Eriti aktuaalsena kõlas Ann-Sofie Lyytinen-Lundi kogemus sellest, kuidas nende kooli õpetajad toetavad üksteist, külastades vastastikku tunde (kusjuures asendustasud on koolil olemas!). Kahjuks segavad isiklikud kontaktid, kuid ajapikku saadakse sellestki üle, kui tunnetatakse asja kasulikkust. Siin peaks peituma iva Eestimaa mentorluse juurutamiseks. Päris kindlasti peaks täpsustama neid kriteeriume, mida tundides jälgida.

Probleemide küllus viis siiski ka mõnetise segaduseni erinevatel tasanditel – päris täpselt ei selgunud õpilase, õpetaja, kooli juhtkonna ja lapsevanemate rollid selles süsteemis.

Kuid kui ettekande lõpus paluti paberile kirjutada, mis sellest jutust meelde jäi, kirjutasin ma: tõstata ja lahenda üks probleem korraga!

Kohvipausi järel taas plenaaristung, mis sel korral sarnanes küll rohkem töötoaga: moodustati rühmad erinevatesse ühingusse kuuluvatest liikmetest ja ajurünnaku korras kirjutasime pabertahvlile, missuguseid omadusi oodatakse headelt juhtidelt, mida pakutakse liikmetele, kuidas liikmete ootusi välja selgitada. Hoogne arvamustevahetus lõppes ringkäiguga, nii et kõik said tutvuda teiste ideedega stendiettekannete vormis.

Kuidas kaasata uusi liikmeid? Peamiseks osutus küsimus sellest, kuidas nendeni jõuda, mida on ühingutel neile pakkuda, mis neid köidab?

Huvipakkuvam oli küsimus sellest, kuidas kaasata uusi liikmeid. Peamiseks osutus küsimus sellest, kuidas nendeni jõuda, mida on ühingutel neile pakkuda, mis neid köidab? Päris uusi mõtteid siiski ei kõlanud. Mentorlus, kohtumised koolides, soodushinnad raamatutele ja ajakirjadele liikmekaardi ettenäitamisel, spetsiaalsed projektid, meedia laiem ärakasutamine on tegelikult juba tuttavad võtted. Leppida tuleb tõdemusega, et lapsed loevad üha vähem, nende vajadused on raamatuvälised. Motiivi leidmine peaks olema probleemi lahenduse võti. Selleks tuleb aga tunda neid, kelle heaks me töötame.

Pealelõunane plenaaristung pealkirjaga *Learning from the Past: looking to the future* rõhutas veel kord vajadust meenutada **kelle heaks me töötame**: kõikide tasandite jaoks üle maailma. Rõhutati professionaalse kogemuse kasulikkust, töövaldkondade avardamist ja Euroopa kogemuste kasutamist neis riikides, kus lugemisühingud veel puuduvad, hoiatati formaalse ja passiivse töö eest, soovitati luua uusi koostöösidemeid ka nende organisatsioonidega, mis ei kuulu IRAsse, kuid mille eesmärk on kirjaoskuse ja lugemistaseme parandamine.

Hoiatati formaalse ja passiivse töö eest

Assotsiatsioonidevahelise koostöö laiendamise vajadust kommenteeriksin nii, et kõik kontaktid on alati head, aga lähemaid kontakte tuleks hoida siiski vaid nende ühingutega,

kes on meile ka kultuuriliselt sarnased. Igale poole ei jõua ja kas on vajadustki.

Viimane plenaaristung oli pühendatud kokkuvõtete tegemisele ja tänusõnade vahetamisele. Kaks väga tihedat tööpäeva hinnati kordaläinuks. Karin Sollat sai organisaatorina erilise aplausi osaliseks - teenitult!

Õhtusöök toimus Laste Raamatu Majas. Koht tegi kadedaks: meenutas pisut meie lasteraamatukogu, aga samas ka mitte. Seintel kirevad plakatid, laste joonistused raamatutest, ajakava eesootavatest sündmustest raamatumajas. Loetavamad raamatud olid suures lahtises korvis: tule ja sirvi!. Mis rohkem huvi pakub, sellega kõnnid kõrvaltuppa laua äärde või istud sohvale, põrandale. Valik on sinu! Mõnusa üllatusena leidsime teiste hulgast ka Astrid Reinla raamatu "Teofrastus".

Mida öelda kokkuvõtteks?

Iga kogemus rikastab, eriti siis, kui see on seotud meeldivate elamustega, ebameeldivaid ei oska otsideski välja tuua. Olin täitnud oma kohust EstRA juhatuse liikmena esindada Eestit, olin saanud suhelda kolleegidega mitmest riigist, olin saanud täiendavaid mõtteid oma igapäevatöö paremaks korraldamiseks, olin saanud täiendava positiivse laengu astuda vastu uuele sajandile. Mida ühelt reisilt veel oodata?

Ehk seda, et järgmisel reisil midagi tõhusat ka omalt poolt anda oleks, et see järgmine kiiremini tuleks, et seekordsed positiivsed emotsioonid ei jõuaks igapäevaaskeldustesse kaduda.

Viinis käis
Kaja Plado
EstRA juhatuse liige

EstRa uus aadress:

<http://viru.tpu.ee/estra/>

Lugemisest ka artikleid:

International Reading Association:
<http://7reading.org>

KIRJAOSKUSE TÜÜBID

Formaalne kirjaoskus (tehniline kirjaoskus)

Oskus emakeeles lugeda ja kirjutada.

Kirjaoskaja saab aru loetust ja oskab lühidalt kirjutada oma igapäevaelust.
(UNESCO 1958)

Funktsionaalne kirjaoskus

Kirjaoskus igapäevaeluks.

Funktsionaalselt kirjaoskaja suudab osaleda kõigis neis tegevustes, kus on vaja kirjaoskust nii tema, grupi kui ka kogukonna efektiivseks funktsioneerimiseks. (The International Encyclopedia of Education, 1985)

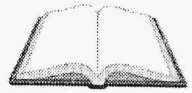
Rekreatiivne kirjaoskus

Kultuuriline, emotsionaalne, taastav kirjaoskus.

Kirjaoskus puhkuseks ja arenguks.

Rekreatiivne kirjaoskus võimaldab kirjasõna nautida, saada emotsioone, saada osa kirjanduslikust kultuurist ning arendada end.

Eric Jensen
**Super Teaching: Success Strategies That
 Bring Out The Best In Both You And Your
 Students (Third Edition)**

"See raamat ei ole probleemidest, mis seisavad tänapäeva õpetajate-kasvatajate ees. See on nägemusest ja võimalustest, mis suudavad panna hariduse tulemuslikult toimima. Probleemid, millega me õpetajatenä silmitsi seisame, on suurel määral üksnes sümptomid. On aeg astuda hetkeks kõrvale, sügavalt hingata ja mõelda järele, mida õigupoolest tähendab olla õpetaja."

E.Jensen

Nii laste kui täiskasvanute koolitaja leiab siit raamatust palju, millele oma õpilaste töö paremate tulemuste nimel võiks tähelepanu pöörata. 350-l suureformaadilisel leheküljel on lihtsas ja haaravas keeles kirjeldatud meetodeid, mis igapäevaellu rakendatuna toovad esile parima nii õpetajast kui tema õpilastest.

Õpistiilid, uued õpetamise mudelid, motivatsiooni loomine, stressi alandamine, mõtlemisoscused, multiintelligentsus, kuulamisoscused, mälu ja meenutamine, parem hindamine, keskkond ja õpikliima, enesehinnang, meeskonnad ja koostöine õppimine, kuidas muuta oma ametit kergemaks – need ja paljud teised teemad köidavad lugejat oma konkreetse ja elulähedase esitusega. Lisaks on raamatus jäetud ruumi õpetaja enese kirjapanekutele – lugemise käigus tekkivatele mõtetele, tunnetele ja praktilistele rakendusideedele. Ja ehkki Eestimaal pole üldiselt kombeks raamatutesse kirjutada, võib siit saada hea mudeli selle kohta, kuidas võiks suunata oma õpilaste lugemist, et see muutuks mehhaanilisest tähenduslikuks.

Raamatu autor Eric Jensen on tegutsenud õpetajana nii alg-, kesk- kui ülikoolihariduse vallas. Lisaks veel pidevalt osalenud täiskasvanute koolitamises ja esinenud lugematutel konverentsidel. Jenseni "kireks" on õppimine ja aju ehk kaasaegsete aju-uuringute tulemuste rakendamine edukama õppimise/õpetamise teenistusse. Ta on üks *Supercamp* i asutajatest (*Supercamp* on 1981. aastal ellu kutsutud liikumine, üks esimesi ja laiaulatuslikumaid ajutegevuse seaduspärasustel põhinevaid õppimise programme teismelistele, mille on tänaseks läbinud üle 20 000 osaleja). Jensen on ka üks võtmeisikuid Austraalia ja Uus-Meremaa "õppimisrevolutsiooni" läbiviimisel, mille käigus koolitati välja üle 5000 õpetaja meetodil, mis järgib aju-uuringute tulemustele toetuvat lähenemist.

Temalt on ilmunud 11 õpetamiskunstile pühendatud raamatut, mille hulgast *SuperTeaching* on tänaseks saanud bestselleriks.

“Unistus on nägemus ilma plaanita. Siin raamatus on plaan ja sina oled tähtsaim osa sellest,” ütleb Jensen. “Valikud, mida sa teed klassiruumis, muudavad kogu maailma. Iga liigutus, mida sa teed, ja mõte, mida sa mõtled, kujundab tulevikku. Ära muretse, kuidas, miks või millal, ALUSTA PRAEGU. Võimalused on tohutult palju suuremad, kui oskame üldse ette kujutada.”

Jensen räägib, koolitab ja konsulteerib rahvusvaheliselt ning tema peamiseks kreedoks tundub olevat positiivse, tähendusrikka ja kestva muutuse esilekutsumine sellel sissetallatud rajal, millel käes kogu maailm õpib.

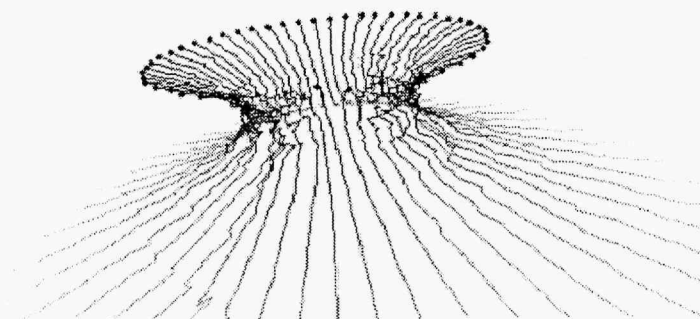
Raamatu lõpust võib lugeja leida aga ühe mõistujutu:

“Kord ammusel ajal elas üks vana tark mees, kes teadis alati vastust igale küsimusele, mis talle esitati. Inimesed tulid kaugelt kohale, et vanakeselt nõu küsida. Ühel päeval aga otsustas üks kade kavalpea välja mõelda hea plaani, et tarka meest üle trumbata. Tema plaan oli niisugune: ta läheb mehe juurde ja hoiab oma selja taga käte vahel elavat liblikat. Siis küsib ta vanakeselt, kas see teab, mis tal käes on. Kui vastus on õige, küsib ta veel, kas liblikas on vanakese arvates elus või surnud. Kui tark mees ütleb: “Surnud”, siis näitab ta talle elusat liblikat. Kui mees aga vastab: “Elus”, siis surmab ta kiiresti peosoleva liblika.

Kavalpea läkski targa mehe juurde. Hoides liblikat oma selja taga, küsis ta vanamehelt, kas too oskab ära arvata, mis tal käes on. Mees kostis selle peale: “See on liblikas”. Kui kavalpea aga küsis, kas liblikas on elus või surnud, vastas tark mees: “See on nüüd sinu kätes.”

Targa mehe vastuses peitub Jenseni arvates kogu õpetaja-ameti potentsiaal. Meie peame tegema valiku.

Raamatut luges Koidu Tani-Jürisoo

VEEBITUHNUR SOOVITAB

inglise keeles:

www.acesseric.org

The Educational Resources Information Center (ERIC) on infosüsteem, mis pakub kasutajaile juurdepääsu ulatuslikule haridusalasele kirjandusele. Andmebaasis on sisukokkuvõtteid rohkem kui 950 000 artiklist ja seda uuendatakse iga kuu.

www.ed.gov

The U. S. Department of Education

Sealt saab lugeda muuhulgas Ameerika Ühendriikide riiklikest prioriteetidest hariduses (sh. klassi suuruse vähendamine ja perekonna kaasamine õppetöösse).

Seda lehekülge täiendatakse pidevalt ja sealt leiab väga erisugust ja kasutatavat infot.

Paljud uurijad on püüdnud välja selgitada, kuidas klassi suurus mõjub hariduse kvaliteedile. Ameerika uuringutest ja kogemustest loe lähemalt:

www.ed.gov/pub/ReducingClass

www.iloveteaching.com

See lehekülg on pühendatud õpetajate innustamisele.

Siin on palju materjali neile, kes on õpetajatöoga alles alustanud või õpivad seda. Huvipakkuvat jagub ka staažikatele.

INSPIRING TEACHERS: Beginning Teacher's Tool Box

www.inspiringteachers.com

Lõbus ja inspireeriv, sisaldab humoorikaid soovitusi ja kasulikke näpunäiteid. Mõjub nii hästi, et külasta või igal õhtul pärast tööd!

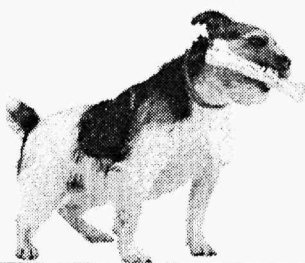
AISOPOSE VALME

KOER JA KONT

Õnnelik koer sörkis piki jõekallast, kandes suus suurt konti. Ta tahtis minna teisele kaldale ja hüppas risti üle jõe olevale palgile. Keset jõge jäi ta seisma, vaatas tasast veepinda ja nägi peegeldust ühest koerast, kel oli suus kont. Ta urises ahnelt ja napsas kondi peegelduse poole. Aga teine koer koos kondiga haihtus, kui tema oma kont vette kukkus ja vee virvendama läi.

Koer sörkis minema õnnetuna, tema ahnus oli viinud tema kondi.

PUUR Aidur

Üks puuraidur pillas kogemata oma kirve jõkke. Ta püüdis meeleheitlikult seda kätte saada, aga jõgi oli sügav ja vool oli kiire. Ta nuttis ja halas, sest ilma kirveta ta ei saanud tööd teha ja tema pere oleks nälga surnud.

Merkurius kuulis puuraiduri kurtmist ja tal hakkas temast kahju. "Ma toon sulle sinu kirve," ütles ta. Merkurius sukeldus jõkke ja tõi välja kullast kirve.

"See ei ole minu kirves," nuttis puuraidur ja keeldus seda võtmast. Merkurius sukeldus uuesti ja tuli tagasi hõbedase kirvega.

"See ka ei ole minu kirves," ütles puuraidur ja keeldus ka teist kirvest võtmast. Kolmandal korral tõi Merkurius välja vana kirve ja puuraidur hüüdis rõõmsalt: "See on minu, see on minu!"

Merkuriusele jättis puuraiduri ausus nii sügava mulje, et ta andis talle ka kuldse ja hõbedase kirve.

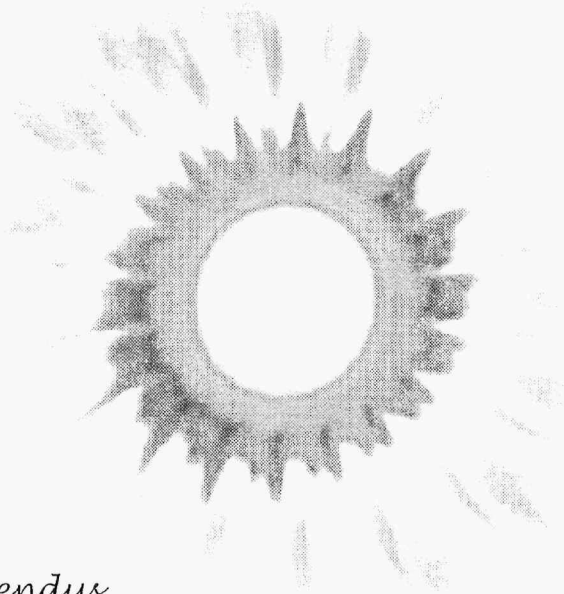
Uudis puuraiduri heast õnnest levis kiiresti kogu külas. Üks teine puuraidur tormas jõe äärde ja pillas meelega oma kirve vette. Ka tema hakkas nutma ja halama ja teeskles, et püüab kirvest kätte saada.

Merkurius ilmus nii nagu ennegi. Ta sukeldus jõe põhja ja tõi välja kuldse kirve. "See on minu! See on minu!" karjus puuraidur ja püüdis kütlevat kirvest endale krahmata.

Aga Merkurius teadis, et see ei olnud tema kirves, ja kadus koos sellega.

Puuraidur jäi üksi seisma ja tema kirves püsis kättesaamatuna jõe põhjas.

Valged ööd ...
õhu kirklik virvendus
õrn sulpsatus puudetaguses järves
päikese värvid kastepiiskadel
rõõm ei usu une salajuttu

Hetke järel hetk ...
lõhn
magus väsimus ja ärkav tuul

Sees veeremas õnnekera
kasvades lumepallina
kogudes ja kogudes kõike seda
et oleks, mida
talvekülmas sulatada

Suvi loob meie ümber palju sellist, mille märkamine ja
vaatamine-kuulamine-katsumine laeb meie sisemist akut.
Kõige toredam on asja juures see, et on vaja vaid end avada,
mürgata ja kogeda. See on põhiline oskus, mida suvel vaja
läheb...

